

Universitatea de
Arhitectură și Urbanism
„Ion Mincu” – București



Laborator de
cercetare
doctorală
interdisciplinară

GHID METODIC

PENTRU CICLUL TREI DE STUDII ÎN ARHITECTURĂ ȘI URBANISM

**GHID METODIC
PENTRU CICLUL TREI DE STUDII ÎN
ARHITECTURĂ ȘI URBANISM**

Coordonator: Angelica Stan
Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2023

AUTORI:

prof.dr.arh. Angelica Stan (coordonator)
prof.dr.arh. Ana Maria Zahariade
prof.dr.arh. Rodica Crișan
prof.dr.arh. Cerasela Crăciun
prof.dr.arh. Alexandru-Ionuț Petrișor
conf.dr.arh. Andrei Bogdan Fezi

Documentare

drd.arh. Ioana Elisabeta Enache

Grafică și editare:

Studio Bit

Publicație digitală: <https://lcdi.uauim.ro/pub2023>

ISBN 978-606-638-340-0

© Editura Universitară „Ion Mincu”, 2023

<https://editura.uauim.ro/>

LIVRABIL ÎN CADRUL PROIECTULUI „Consolidarea capacității instituționale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură și urbanism prin susținerea unei culturi a diseminării rezultatelor”, Acronim CULTADISER 2023 - LABORATORUL DE CERCETARE DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ

Proiect finanțat prin CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMANTULUI SUPERIOR -FDI-2023-F-0462

Domeniul 6: Dezvoltarea capacității instituționale pentru cercetare în universități

Manager de proiect: conf.dr.arh. Simona Munteanu

Coordonator LCDI: prof.dr.arh. Angelica Stan

Ghidul vizează consolidarea dinamicii relaționale profesor (conducător de teză) - doctorand prin sondarea și optimizarea practicilor pedagogice existente în cadrul comunității școlilor doctorale ale IOSUD-UAUIM, pentru a răspunde într-un mod mai eficient nevoilor și așteptărilor studenților și a cultiva un mediu academic caracterizat prin încredere mutuală și colaborare productivă.

CUPRINS

1. INTRODUCERE	6
2. ANALIZA SUCCINTĂ A PROCESULUI EDUCATIV ÎN CICLUL 3 DE STUDII ÎN UAUIM	10
3. DUBLA PERSPECTIVĂ NECESARĂ DEZVOLTĂRII UNEI TEZE DE DOCTORAT	22
4. ÎNVAȚAREA CA PROCES DESCHIS ÎN CAZUL STUDIILOR DE DOCTORAT	36
5. CERCETAREA DOCTORALĂ CA PROIECT ȘI REDACTAREA CU RIGOARE A TEZEI DE DOCTORAT	48
6. ÎNDRUMARE DOCTORALĂ LA UAUIM: TEORIE, PRACTICĂ ȘI INTERDISCIPLINARITATE	54
7. COLABORARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI SUBIECTIVĂ PENTRU CIRCUMSCRIEREA REALISTĂ A TEMEI DE CERCETARE	60
8. DESPRE CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ DOCTORALĂ TRANSFORMAȚIONALĂ A VIITORULUI. NOI ABORDĂRI CREATIVE ȘI METODE TRANSDISCIPLINARE EURISTICE ȘI ETICE ÎN SOCIETATEA CONȘTIINȚEI	68
9. BIBLIOGRAFIE	78
10. EXEMPLE/FIȘE DE METODE ȘI INSTRUMENTE DE ÎNDRUMARE DOCTORALĂ	81



01

INTRODUCERE

1. INTRODUCERE

1.1. SCOP ȘI OBIECTIVE

Ghidul vizează consolidarea dinamicii relaționale profesor (conducător de teză) - doctorand prin sondarea și optimizarea practicilor pedagogice existente în cadrul comunității școlilor doctorale ale IOSUD-UAUIM, pentru a răspunde într-un mod mai eficient nevoilor și așteptărilor studenților și a cultiva un mediu academic caracterizat prin încredere mutuală și colaborare productivă.

Obiectivul principal este îmbunătățirea și extinderea tehnicilor și strategiilor pedagogice interactive și stimulative în cadrul ciclului trei de studii în arhitectură și urbanism, prin promovarea unui dialog deschis și colaborativ între doctoranzi și profesorii conducători de teze, vizând și obiective de învățare continuă, tot mai necesare în perioada actuală. Acest proces vizează nu doar adaptarea și personalizarea metodelor de predare-învățare, ci și facilitarea unei interacțiuni constructive, care să sprijine dezvoltarea academică și profesională complexă a fiecărui doctorand.

Dezvoltarea pedagogică pentru profesorii îndrumători ai tezelor de doctorat în domeniul arhitecturii și urbanismului nu a mai fost abordată și nici suficient dezbătută până acum la un nivel de acuratețe necesar operaționalizării unor metode și instrumente concrete folosite în activitatea propriu-zisă de ghidaj al doc-

toranzilor pe întreg parcursul lor, până la finalizarea tezei și ca fundament în activitatea lor profesională viitoare. Dificultățile și complexitățile reale implicate în interacțiunea dintre doctorand și profesorul conducător al tezei de doctorat necesită o analiză atentă și riguroasă, pentru a afla care sunt cele mai bune metode și instrumente pentru a optimiza acest proces.

1.2. METODOLOGIE

Metodologia de studiu propusă pentru elaborarea acestui ghid se axează pe colectarea și analiza datelor cu scopul de a perfecționa procesul de predare-învățare în cadrul ciclului trei de studii în arhitectură și urbanism desfășurate în IOSUD-UAUIM. Prima etapă a metodologiei presupune dezvoltarea unui chestionar detaliat, aplicat "în oglindă" profesorilor îndrumători implicați în acest ciclu de studii și doctoranzilor din perioada curentă a ambelor scoli doctorale. Aceste chestionare au rolul de a identifica punctele forte și zonele care necesită îmbunătățiri în practicile și metodele didactice actuale de îndrumare a doctoranzilor, dificultățile întâmpinate de aceștia precum și cele semnalate de profesori în procesul de elaborare a tezei de doctorat.

Chestionarul pentru profesori cuprinde întrebări bine structurate, care țin seama de aspecte precum: eficacitatea

metodelor actuale de predare, necesitatea integrării unor noi instrumente pedagogice, precum și modalități de stimulare a interacțiunii constructive între doctoranzi și profesori. De asemenea, am căutat să identificăm posibilele obstacole în realizarea unui proces educațional interactiv și eficient.

Chestionarul direcționat către doctoranzii actuali activi¹, este gândit ca o oglindă complementară celui adresat profesorilor, rolul lui fiind de a capta percepțiile, experiențele și sugestiile doctoranzilor în legătură cu metodele și instrumentele de predare-învățare utilizate în prezent. Chestionarul destinat doctoranzilor cuprinde întrebări care explorează nivelul de satisfacție față de interacțiunea cu profesorii școlilor doctorale, dificultățile întâmpinate în parcursul studiilor și sugestia pentru îmbunătățirea procesului educațional, pentru a identifica și înțelege mai bine așteptările și nevoile lor academice, facilitând crearea unui mediu de învățare reciproc benefic.

Prin analiza comparativă a răspunsurilor oferite de ambele grupuri țintă (profesori și doctoranzi) ne propunem să obținem o viziune mai cuprinzătoare asupra dinamicii actuale și a punctelor ce necesită îmbunătățiri. Ambele chestionare sunt anonime.

Metodologia acestui studiu cuprinde și o parte de cercetare teoretică, analitică dedicată evaluării stadiului actual de cunoaștere în domeniul pedagogiei adulților. Această etapă constituie o sursă deschisă de îmbogățire a bazei de date și cunoștințe ce vor fundamenta recomandările și strategiile propuse în ghid

și pe viitor. Pentru a realiza o analiză cuprinzătoare, sunt consultate și analizate resursele de specialitate - studii recente, articole științifice, teorii pedagogice consacrate, cazuri de bune practici etc., cu un accent special pe contextul specific studiilor de doctorat în arhitectură și urbanism.

Literatura consultată pentru acest ghid este pusă la dispoziția întregului corp profesoral sub forma unei librării virtuale accesibilă direct și care poate fi studiată și îmbogățită ori de câte ori este necesar.

După consolidarea cadrului teoretic, cercetarea asupra stadiului cunoașterii în pedagogia adulților a fost încorporată în procesul de analiză a datelor colectate prin intermediul chestionarelor aplicate profesorilor și doctoranzilor, conducând la identificarea și formularea unor metode de predare-învățare adaptate specificului ciclului trei de studii și grupurilor-țintă.

¹ cei care nu sunt în perioadele admise de întrerupere a studiilor

02

ANALIZA SUCCINTĂ A
PROCESULUI EDUCATIV
ÎN CICLUL 3 DE STUDII
ÎN UAUIM

2. ANALIZA SUCCINTĂ A PROCESULUI EDUCATIV ÎN CICLUL 3 DE STUDII ÎN UAUIM

2.1. CONTEXT

Cele două școli doctorale ale UAUIM gestionează anual un număr de aproximativ 240 de studenți doctoranzi aflați în diferite stadii ale ciclului doctoral, iar numărul lor este în creștere începând din 2016. Totodată, rata de abandon (doctoranzi exmatriculați sau care s-au retras fără a finaliza teza de doctorat) din ultimii șapte ani este în medie 8,9 %, indicând un fenomen care se menține între anumite limite (fig.1).

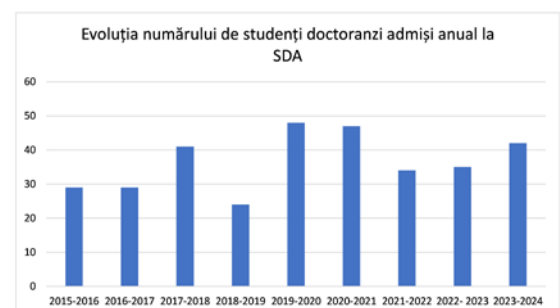
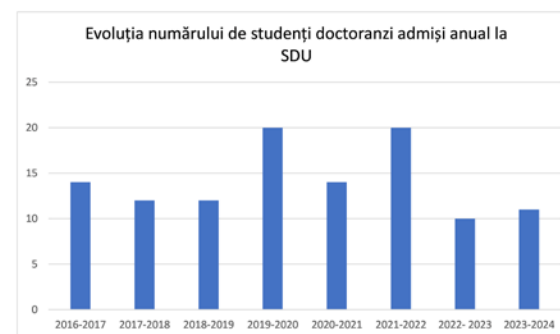
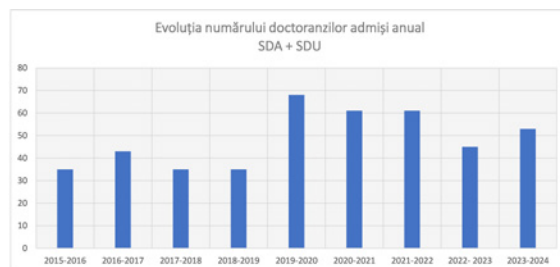


Fig. 1 Evoluția numărului de doctoranzi admiși anual. sursa: arhiva CSUD

Doctoranzii sunt îndrumați de profesori afiliați ai școlilor doctorale și de comisii de îndrumare formate din 3 profesori- atât din UAUIM cât și din afară- în funcție de specificul tematicii de cercetare a fiecărei teze. Alocarea numărului de doctoranzi pentru fiecare conducător de teză respectă regula celor maxim 12 doctoranzi în îndrumare curentă² Distribuția numărului de doctoranzi în îndrumare curentă la cele două școli doctorale (fig.2) arată o certă diferență între cele două școli și prevalența, în cazul SDA, a îndrumării unui număr mediu de 4-8 doctoranzi, mai mare decât media de 5 doctoranzi prezență în cazul SDU.

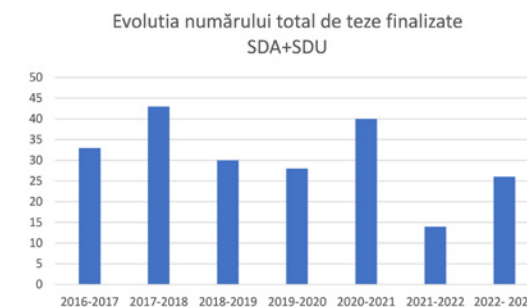
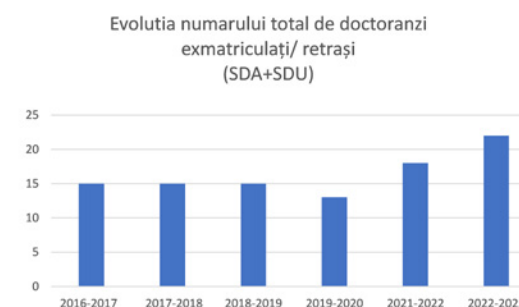


Fig. 2. Doctoranzi care au abandonat studiile (exmatriculați, sau care s-au retras), în cele 2 școli doctorale ale UAUIM (2016-2023)

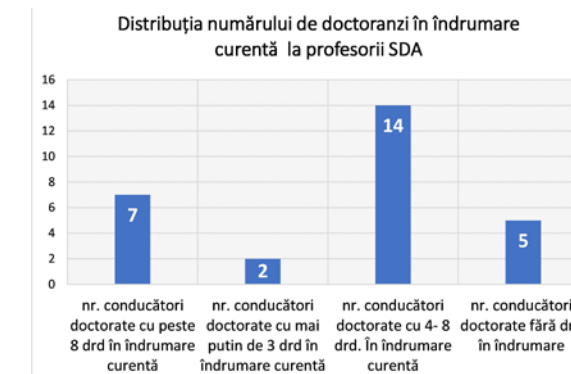


Fig. 3. Distribuția comparativă a numărului de doctoranzi aflați în îndrumare curentă la Școala Doctorală de Arhitectură și la cea de Urbanism. Sursa: arhiva CSUD

² număr extins prin hotărâre de senat, față de cel de 8 specificat în Codul studiilor doctorale

2.2. PROBLEME DE FOND ÎN RELAȚIA DOCTORAND - PROFESOR

UAUIM s-a remarcat dintotdeauna ca un mediu propice unei interacțiuni benefice între profesor și student: viață "la planșetă", de atelier, din perioada ante-computer (și chiar în prezent, la anii mici din ciclul licență-master) presupune o apropiere și o comunicare rapidă, aptă să educe prin mecanisme subtile, adesea bazate mai mult pe desen, decât pe cuvinte. Studiile doctorale din UAUIM, deși se înscriu în tradiția universității, presupun alt tip de proces educativ, care este marcat, din punct de vedere administrativ, de mai multă discontinuitate, iar din punct de vedere al conținutului, de mult mai mult studiu individual. Factorii care sunt responsabili de discontinuitatea procesului sunt însă reperabili nu doar în planul gestiunii conținuturilor didactice, programului, orarului, ci și în planul disponibilității doctorandului de a participa la întreg procesul academic, el fiind în același timp angajat, antrenat în multiple alte activități profesionale, având eventual o familie în întreținere etc. Se observă adesea sincopă care nu sunt gestionate de nimeni, ceea ce duce la un traseu academic marcat de incertitudini și pauze, întreruperi de stagiu sau chiar renunțări. Deși există anumite repere, precum cele trei referate obligatorii pe

parcursul stagiului doctoral, acestea se dovedesc a fi adesea insuficiente: tratate într-o manieră formală, birocratică, aceste borne nu reușesc să aducă structura și coerența necesare pentru a menține un nivel înalt și activ al cercetării și a asigura o traiectorie clară până la susținerea tezei.

De asemenea, se remarcă și o absență a conexiunii dintre temele de cercetare și activitatea practică în mediul profesional: aceasta are loc cel mai adesea sub forma orelor didactice prestate în cadrul atelierelor UAUIM³, care devin astfel, suport material (parțial) al studiilor doctorale. Totuși, realitatea ne arată ca sub 10 % dintre doctoranzi au o activitate curentă care îi ajută efectiv în cercetarea din cadrul tezei de doctorat. Această lipsă de punte între lumea teoriei și relevanței disciplinare a studiilor doctorale și lumea practicii efective din profesia de arhitect sau urbanist și dintre cerințele statutului de doctorand, ca cercetător dedicat acestei activități și ale celui de angajat, poate lăsa doctorandul cu o percepție negativă asupra acestui demers.

Pe de altă parte, Doctoratul are rolul de a pregăti doctorandul pentru disciplină, nu neapărat pt practică. Disciplină: un corp de cunoștințe înscris în texte, de exemple paradigmatică și forme de instrumentalizare, care face obiectul unei transmisii pedagogice⁴. Funcția centrală a disciplinei este de a furniza instrumentele intelectuale prin care domeniul „arhitectura/

urbanism” este valorizat. Discursul despre aceste instrumente constituie capitalul simbolic de bază al disciplinei, care se produce prin raționament reflexiv și interpretare argumentată. Învățământul universitar (ciclul 2) produce membri ai profesiei; cel doctoral (ciclul 3) produce reprezentanți ai disciplinei⁵.

În acest context, interacțiunea dintre profesor și doctorand este esențială. Cu toate acestea, se observă o tendință de a trata această relație ca pe un spațiu lipsit de transparență față de restul comunității academice, oarecum privat sau desfășurat pe terenul purei convenții administrative. Această abordare poate conduce la izolarea perechii profesor-doctorand, fără a beneficia de contribuțiile și feedback-ul altor membri ai comunității. Mai mult, mediul necesar, propice pentru împărtășirea experiențelor de îndrumare, devine sărac în oportunități, fiind preferate sesiunile exclusiv online, care pot fi eficiente dintr-un anumit punct de vedere, dar privează comunitatea academică de șansa de a învăța în mod continuu din succesele și eșecurile altora. Împărtășirea experiențelor, metodelor și provocărilor din procesul de îndrumare a tezelor de doctorat poate conduce la dezvoltarea unor abordări mai eficiente și la ridicarea standardelor de cercetare. Este așadar necesar, pentru un nivel mai ridicat al calității studiilor de doctorat din UAUIM, să abordăm aceste lacune și să creăm un mediu mai structurat, interconectat și transparent, atât pentru profesorii implicați, cât și pentru doctoranzi, lărgind conexiunile și către celelalte școli doctorale din România (Cluj și Timișoara).

2.3. RISCURI ÎN CONTEXTUL ELABORĂRII TEZELOR DE DOCTORAT

Unul din riscurile deja sesizabile este scăderea numărului și a motivației doctoranzilor. Într-un mediu academic în schimbare rapidă și cu cerințe din ce în ce mai mari, pe fundalul unei societăți de asemenea marcată de incertitudini și schimbări profunde, există riscul ca doctoranzii să devină din ce în ce mai puțini, din cauza unui set variat de factori, cum ar fi schimbările în finanțarea educației, competiția cu piața muncii sau evoluția rapidă a tehnologiei. Mai mult, doctoranzii pot fi demotivați de percepția că titlul de doctor nu mai are aceeași valoare sau relevanță pe piața muncii, ca el este chiar pervertit în ample și intens mediatizate scandaluri de corupție.

Demonetizarea vine și din calitatea scăzută a unor teze acceptate sau supraevaluate, iar acest lucru nu poate fi combătut decât prin expunerea publică a tezelor de doctorat și o critică constructivă în interiorul școlilor doctorale. Să nu uităm că motivația pragmatică a unui doctorat este accesul posibil la învățământ (și cercetare - care nu prea există în arhitectură), deci la o piață foarte limitată, la care se adaugă, pentru un număr restrâns de cazuri, „plăcerea culturii/cunoașterii”.

Un alt risc major este chiar suprapunerea temelor de cercetare pe același subiect, irelevanța conținutului tezelor și lipsa lor de originalitate/ inovație. Deconec-

³ Doctoranzii cu bursă sau subvenție au obligația prestării a unui număr de 6 ore convenționale în cadrul UAUIM, ca activitate didactică sau de cercetare; cei cu taxă pot face același lucru în măsura în care există solicitare/ disponibilitate din partea lor și a departamentelor UAUIM.

⁴ <https://books.openedition.org/editionsehess/20081?lang=fr>

⁵ Zahariade, Ana Maria (2023)

tarea temelor de cercetare de la necesitățile / problemele curente din societate, sau de la tematicile globale prioritare la nivel european și care primesc finanțare în cadrul mediilor de cercetare, este o problemă de care nu poate fi făcut responsabil doar doctorandul, ci întreaga relație doctorand- profesor- comisie de îndrumare- școală doctorală.

Un risc suplimentar identificăm și la nivelul capacității doctoranzilor de a utiliza în mod eficient bibliografia de specialitate, prin accesul la baze de date internaționale și la autori- sursă. La aceasta se adaugă un risc potențial, venit din zona tehnologiei de tip Chat GPT care poate fi o tentație semnificativă de a fi folosită pentru generarea de conținut, dar acest lucru prezintă un risc – deocamdată greu de estimat - pentru integritatea academică.

Procesul de elaborare a unei teze de doctorat este unul neliniar și nicidecum lipsit de sincope, întreruperi, schimbări de percepție și cunoaștere, deopotrivă ale doctorandului și profesorului. Identificăm pe parcursul sau la finalul anilor de studiu doctoral numeroase

le cereri de prelungiri și întreruperi de studii, pierderea motivației pe parcursul stagiului doctoral, schimbări radicale în tematica de cercetare, schimbări ale membrilor comisiei de îndrumare sau chiar ale conducătorului de teză, finalizarea cu întârziere a tezelor de doctorat, finalizarea cu un rezultat sub așteptări a tezei, sau chiar abandonul tezei înainte de finalizarea întregului proces.

În sinteză, tabloul riscurilor din cadrul relației doctorand- profesor conducător se poate prezenta după cum urmează:

Riscuri la nivelul:		
doctorandului	conducătorului de teză și comisiei de îndrumare	procesului de îndrumare a tezei
Numeroasele cereri de prelungiri și întreruperi de studii	Lipsa interesului didactic/ metodic pentru urmărirea evoluției studentului-doctorand	discontinuu / cu sincope care nu sunt gestionate de nimeni (bornele celor 3 referate obligatorii pe parcursul stagiului doctoral nu sunt suficiente (sunt tratate de cele mai multe ori pur administrativ);
Pierderea motivației pe parcursul stagiului doctoral	Necunoașterea capacităților reale de cercetare ale studentului-doctorand	lipsa unui raport cu practica în teren / studiul de caz (acolo unde există)
Schimbări radicale în tematica de cercetare	Lipsa de feedback personalizat și competent, cercetarea dezvoltată ieșind din aria tematica definită a îndrumătorului	interacțiunea profesor-doctorand este tratată ca un spațiu privat, total ne-transparent către restul comunității
Schimbări ale membrilor comisiei de îndrumare		interacțiunea profesor-doctorand nu este suficient de bună, nu conduce la progresul tezei, insatisfacția se resimte de ambele părți
Schimbarea conducătorului de teză		
Finalizarea cu întârziere a tezelor de doctorat	Lipsa preocupării de a racorda cercetarea doctorală cu partea aplicativă, lipsa potențialului creativ de a sintetiza cunoașterea dobândită, motive personale	nu exista un mediu de împărtășire a experiențelor de îndrumare din care se poate învăța continuu
Abandonul tezei de doctorat înainte de finalizarea întregului proces		procesul este prea puțin organizat, iar doctoranzii sunt debusolați, nu reușesc să își canalizeze interesul și efortul de cercetare

Toate aceste riscuri și aspecte disruptive subliniază dificultatea și totodată, importanța menținerii unui standard înalt în formarea academică a viitorilor doctori în arhitectură/urbanism și necesitatea adaptării continue la schimbările care sunt inerente într-un astfel de proces, luând în calcul profilul de adulți profesioniști activi pe piața muncii al doctoranzilor, care vine cu anumite constrângeri și impedimente (timp redus dedicat cercetării, obiective profesionale divergente, resurse financiare limitate). La acestea se adaugă schimbările legislative și procedurale la nivel de minister care introduc timpi necesari suplimentari pentru adaptarea documentelor instituționale și pentru implementare.

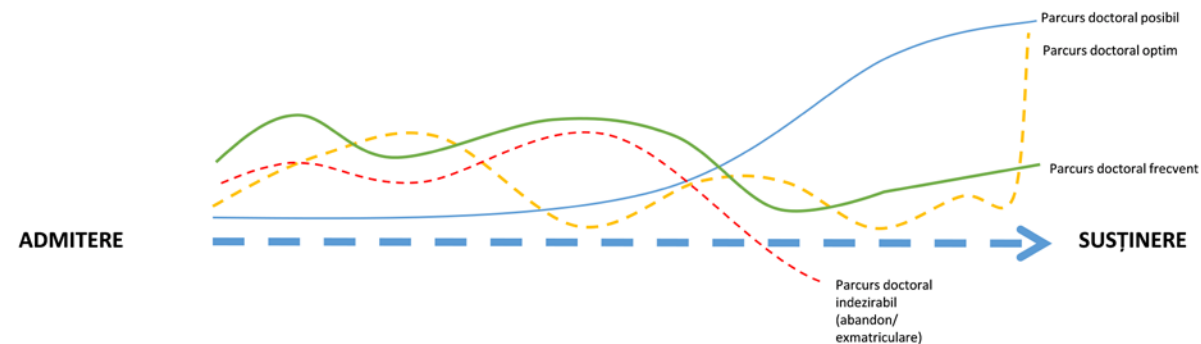


Fig. 4. Tipuri de proces de parcurgere a stagiului doctoral al studenților în cadrul IOSUD- UAUIM, de la admitere până la susținerea tezei (observație empirică). Sursa: autor

2.4. TIPURI DE ÎNDRUMARE A TEZELOR DE DOCTORAT ÎN U.A.U.I.M.

"Mentoring is a brain to pick, an ear to listen, and a push in the right direction." (John Crosby)

În cadrul școlilor doctorale de arhitectură și urbanism, practica îndrumării tezelor de doctorat se confruntă cu o varietate de termeni care sugerează diferite moduri de interacțiune cu doctoranzii. Aceste terminologii reflectă nu doar formalismele instituționale, ci și ethosul pedagogic relativ eclectic în relația dintre profesor și student, dar care este și el parte din cultura instituțională îndelung cristalizată a acestei școli. Alegerea metodei de îndrumare depinde de obiectivele programului, de nevoile individuale ale fiecărui student, dar și de anumite cutume și de credința că fiecare doctorand este un caz special și necesită o altă metodă de abordare.

Termenul de „conducător de doctorat”, așa cum este definit de lege, sugerează o relație ierarhică, în care profesorul își asumă o poziție de autoritate, direcționând calea de cercetare și asigurându-se că studentul respectă standardele academice, indicațiile pe care i le oferă etc. Rolul este unul tradițional și în același timp tehnic, bazat pe expertiză și autoritate academică, destul de des întâlnit și în spațiul UAUIM, dar nuanțat de ceea ce este cu mult mai apropiat / specific activității de bază a școlii – și anume „atelierul”.

Îndrumătorul este așadar rolul cel mai frecvent întâlnit (și folosit ca termen) în UAUIM, coincidând cu rolul profesorului de atelier la nivelurile de licență sau master; acesta asistă studentul doctorand în procesul de cercetare, oferindu-i sprijin, feedback și critici constructive și fiind alături de student în descoperirea și aprofundarea ideilor. Se apropie întrucâtva de rolul de co-elaborator, dat fiind că există situații (granturi, proiecte/ aplicații/ publicații comune) în care profesorul, în această capacitate, devine și mai mult, un partener de cercetare, lucrând împreună cu studentul pentru a elabora teza. Totuși, deși apropiat ca mentalitate de acest rol, profesorul îndrumător de teză de doctorat nu mai are la dispoziție același cadru instituțional de a îndruma, cu o frecvență consistentă, activitatea doctorandului: întrevederile sunt mult mai rare decât în cazul ședințelor săptămânale de atelier, iar comunicarea poate fi sincopată.

Un alt tip de îndrumare doctorală este cea din perspectiva unui „șef de proiect”, descriind o abordare managerială, de coordonare asupra întregului proces al stagiului doctoral, asigurându-se că toate piesele cercetării se potrivesc împreună, oferind orientare în ceea ce privește structura, resursele (de timp și de date) și coerența tezei, corelând activitatea de cercetare a doctoranzilor cu implicarea lor în alte activități, unele chiar de factură administrativă. Este un rol care necesită o perspectivă de ansamblu asupra proiectului și o înțelegere clară a obiectivelor, un rol din ce în ce mai prezent odată cu intrarea UAUIM în ample consorții internaționale de cercetare și care antrenează echipe multidisciplinare, inclusiv doctoranzi.

Un alt rol poate fi cel de consilier pentru procesul de elaborare a tezei de doctorat; în acest caz, profesorul are menirea principală de a oferi sfaturi și perspective, indicații bibliografice, fără a impune o direcție anume în cercetarea efectivă, lăsând studentul să-și urmeze propriul drum. Acest rol de consilier poate fi însă unul neadecvat câtă vreme rămâne rece și neimplicat în cercetarea studentului și în logica acestuia de abordare a temei. Nuanțat corespunzător, rolul de consilier se poate transforma într-unul de mentor, construind o relație de parteneriat și încredere, în baza căreia profesorul nu doar că ghidează studentul, dar îl și încurajează să-și găsească propria voce și direcție în cercetare, fiind un rol care se bazează pe comunicare deschisă și susținere reciprocă.

Există însă și multe roluri indezirabile sau chiar riscante ale conducătorului de doctorat, posibil să apară în acest proces și care pot distorsiona suplimentar relația cu doctorandul: șeful de proiect poate uneori să devină un diriginte de șantier, exacerbând funcția autoritară, comanditară în defavoarea unui dialog academic corespunzător; consilierul profesional ajunge să devină consilier pe problemele personale ale doctorandului, ceea ce nu ajută dezvoltarea tezei de doctorat și nici aprofundarea cercetării; rolul de coordonator se transformă într-un rol pur tehnic de avizator al producției doctorandului, căpătând un aspect funcționalăsc, redus la depistarea greșelilor de redactare, fără un aport în conținut, sau rolul de specialist (dacă nu este asumat sau bine susținut de o experiență autentică a profesorului) poate aluneca într-un rol secundar de "coleg de echipă", fără un aport consistent la evoluția efectivă a tezei.

Trebuie spus însă ca în fiecare rol din cele menționate mai sus, există un procent din celelalte și că fiecare abordare are avantajele și dezavantajele sale. Este probabil imposibil de spus care este cel mai bun rol pentru această activitate, dar conștientizarea acestor diferențe ajută în procesul de clarificare a metodicilor de îndrumare; adaptabilitatea și deschiderea față de diferite metode pot conduce la rezultate excepționale în formarea doctoranzilor ca viitori experți. Îmbinarea mai multor maniere de abordare a interacțiunii pe care o presupune coordonarea unei teze de doctorat este, până la urmă, o dovadă a flexibilității în raport cu diferite tipologii umane și situații sociale, dar poate să reflecte și o anumită tradiție sau obiceiuri care sunt perfectate în timp și (poate că) dau rezultate.

Sistemul UAUIM în privința îndrumării tezelor de doctorat pare încă legat de o tradiție care promovează cutuma unei creativități capricioase, în numele căreia se poate întâmpla că în două ședințe consecutive profesorul să ofere studentului două idei opuse, poate chiar contradictorii, așa cum la atelier "soluția" se poate schimba radical de la o întâlnire la alta, fără să existe neapărat o argumentație solidă, explicită către student. Acest lucru nu doar că produce frustrări, dar pe termen lung evocă trăsături precum inconsecvența, lipsa de rigoare, lipsa de empatie (față de student), încorsetarea, sau risipa de energie care, din păcate, afectează întreg procesul educativ. Fiecare din aceste roluri posibile ale profesorului în raport cu realizarea unei teze de doctorat (față de care este responsabil în mod partajat cu doctorandul) este validă doar dacă este susținută de un comportament adecvat, ceea ce include nu doar cunoașterea profundă a domeniului

și temei de cercetare, ci și consecvența în urmărirea demersului de cercetare, continuitatea ideilor sugerate spre a fi dezvoltate, adoptarea unui limbaj comun.

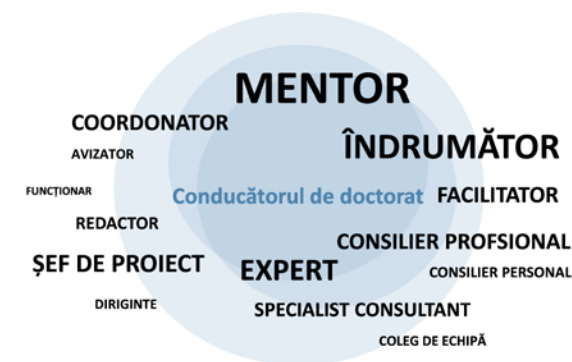
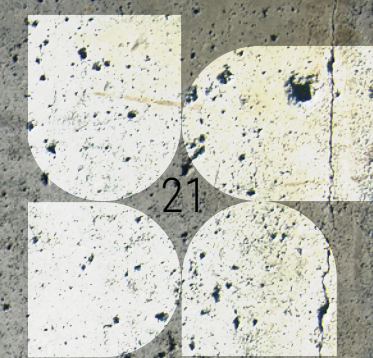


Fig. 5. Tipuri de "roluri" posibile ale conducătorului de teză în contextul parcursului de cercetare (observație empirică). Sursa: autor



03

DUBLA PERSPECTIVĂ
NECESARĂ DEZVOLTĂRII
UNEI TEZE DE DOCTORAT

3. DUBLA PERSPECTIVĂ NECESARĂ DEZVOLTĂRII UNEI TEZE DE DOCTORAT

În contextul actualului proiect care își dorește deschiderea unei discuții mai ample despre metodica îndrumării în cadrul ciclului trei de studii, este necesară o abordare cuprinzătoare și versatilă, care să îmbrățișeze și să echilibreze eficient o perspectivă dublă, necesară: cea a profesorului și cea a studentului. Arhitectura și urbanismul, domenii intrinsec interdisciplinare, care solicită sinteze permanente între cunoștințe teoretice și abilități practice și creative, își desfășoară procesul didactic și de cercetare într-o diversitate de contexte și paradigme, motiv pentru care este nevoie de o periodică recalibrare a relației profesor – student pentru a capta aceste schimbări și direcțiile cele mai oportune de cercetare doctorală pe care universitatea le găzduiește/ încurajează.

Profesorii, ca principalii formatori și îndrumători în cadrul programului de doctorat, sunt investiți cu rolul de a ghida și modela drumul academic și științific al studentului. Abordarea lor trebuie să fie una adaptabilă și receptivă la noile tendințe și schimbări din acest domeniu, promovând o cultură a cercetării sustenabile și relevante la nivel global. Concomitent, ei trebuie să fie capabili să identifice și să sprijine punctele forte, pasiunile și interesele de cercetare ale doctoranzilor,

asigurând un cadru care încurajează explorarea, experimentarea și inovația.

Pe de altă parte, studentul, în calitate de cercetător și viitor contribuitor la dezvoltarea domeniului, este motivat de propria curiozitate științifică și de dorința de a desluși și inova în sfera arhitecturii și urbanismului. Perspectiva sa este esențială pentru îmbogățirea și diversificarea peisajului academic, oferind o viziune proaspătă și adesea un impuls spre explorarea unor direcții noi sau neglijate. Prin urmare, vocea și așteptările sale trebuie nu doar să fie auzite, ci și activ integrate în structura și dinamica programului de doctorat.

Un aspect crucial în conceperea unui program de doctorat eficient îl reprezintă tipul de îndrumare a tezelor. În domeniile arhitecturii și urbanismului, o teză de doctorat poate viza o varietate de subiecte și poate adopta diverse metode de cercetare. Alegerea unui tip de îndrumare a tezelor trebuie să fie în strânsă corelație cu particularitățile și nevoile specifice ale câmpului de studiu respectiv, facilitând un dialog constructiv între teorie și practică și încurajând abordări inovative și transdisciplinare.

Îndrumarea tezelor de doctorat poate adopta o formă mai tradițională, centrată pe aprofundarea unui subiect specific, sau poate îmbrățișa un cadru mai flexibil și exploratoriu, care încurajează experimentarea și aplicarea cunoștințelor în proiecte practice de arhitectură și urbanism. Dialogul continuu între student și conducătorul de doctorat, înțelegerea reciprocă a așteptărilor și stabilirea unui traseu de cercetare clar

și provocator reprezintă cheia spre o colaborare eficientă și productivă. Stabilirea unui cadru de îndrumare a tezelor de doctorat presupune o armonizare a viziunilor și așteptărilor celor două părți implicate, profesor și student, oferind un mediu academic stimulat și o platformă solidă pentru avansarea cunoștințelor și practicilor în domeniul arhitecturii și urbanismului. În acest ecosistem academic, fiecare actor devine un element vital în promovarea excelenței, inovației și relevanței în cercetarea și practica arhitecturală și urbanistică la nivel național și internațional.

3.1. INTERPRETAREA CHESTIONARULUI ADRESAT PROFESORILOR ȘCOLILOR DOCTORALE ALE U.A.U.I.M.

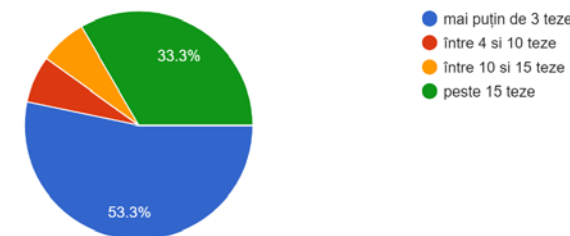
Primul chestionar a fost adresat - în perioada iunie-septembrie 2023- tuturor profesorilor conducători de teze de doctorat din UAUIM, abilitați și afiliați uneia dintre cele 2 școli doctorale.

<https://forms.gle/JbM6jQBwtDyPGUW27>

La data întocmirii prezentului studiu, din cei 34 de profesori cărora le-a fost transmis chestionarul, 15 au răspuns (44,1%); din aceștia, o mare parte (50%) au în

îndrumare curentă mai puțin de 3 teze, iar 35,7% au în îndrumare curentă peste 15 teze de doctorat. Aceasta discrepanță care domină spectrul este îngrijorătoare, dar ea este explicabilă prin modul (foarte diferit) în care sunt motivați profesorii pentru activitatea depusă în cadrul școlilor doctorale, între profesorii titulari ai departamentelor din cadrul UAUIM, care sunt remunerați ca plată cu ora pentru activitatea de predare cursuri teoretice și pentru îndrumare și profesorii titulari ai școlilor doctorale, a căror normă include cursurile teoretice predate și îndrumarea de doctorat.

2. Care este numărul total (aproximativ) de teze de doctorat pe care doctoranzii aflați în îndrumarea Dvs. le-au finalizat și susținut?
15 responses



Un procent semnificativ (68,2%) arată că majoritatea respondenților consideră ca rolul principal în calitate de conducător de teză de doctorat în cadrul UAUIM este acela de mentor care ghidează dezvoltarea cercetării doctorale.

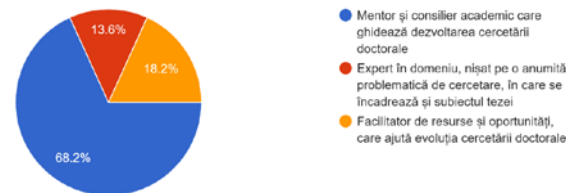
Mentoratul este un proces prin care o persoană cu o poziție superioară, cu rezultate înalte și prestigiu, educă, ghidează, consiliază și facilitează dezvoltarea intelectuală și/sau a carierei unor persoane considerate stagiare. Este totodată un proces deschis în care nu doar normele, ci și valorile, limbajul și comportamentul sunt transferate de la o persoană către alta (Aryee et al, 2007). Totodată, are loc și un transfer de experiență (în cercetare, n.n), iar mentorii sunt considerați "suporteri care oferă încurajări emoționale și morale; tutori care dau feed-back specific asupra performanței unei persoane; surse de informație și ajutor în obținerea unor facilități; modele de identitate" (Zelditch, 1995).

"Advisors, people with career experience willing to share their knowledge; supporters, people who give emotional and moral encouragement; tutors, people who give specific feedback on one's performance; masters, in the send of employers to whom one is apprenticed; sponsors, sources of information about and aid in obtaining opportunities; models, of identity, of the kind of person one should be to be an academic" – Morris Zelditch (1995)

Prevalența abordării mentoratului în îndrumarea de doctorat este și un indicator al tradiționalismului existent încă în UAUIM, acest tip de relație/ proces fiind unul mult exersat, inclusiv în ciclurile inferioare de studii. Totuși, faptul că 13,6% consideră că rolul unui conducător de teza este acela de expert în domeniu, nișat pe o anumită problematică de cercetare, în care se încadrează și subiectul tezei iar 18,2% consideră că acest rol este mai degrabă de "Facilitator de resurse

și oportunități, care ajută evoluția cercetării doctorale" (poziție care nu o exclude, în esență, pe cea de mentor), arată că există o tendință de diversificare și de adaptare a procesului educațional de tip mentorat la o mai complexă piață, cea a prezenței și vizibilității cercetării științifice în plan global.

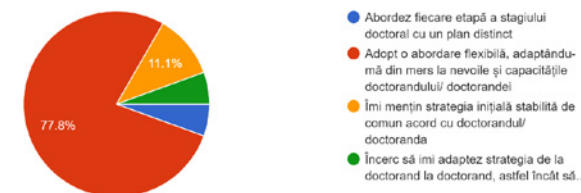
3. Care considerați că este rolul principal "jucat" de Dvs. în calitate de conducător de teză de doctorat în cadrul UAUIM?
15 responses



77,8% consideră că adaptarea metodicii de îndrumare diferitelor etape prin care trece o cercetare doctorală se face printr-o abordare flexibilă la nevoile și capacitățile doctorandului/ doctorandei. Faptul că doar 11,2% consideră că e necesar a menține strategia inițială stabilită de comun acord cu doctorandul/ doctoranda indică un grad de incertitudine cu privire la ce anume este necesar a fi flexibil și ce este de dorit a rămâne stabil/ inflexibil în procesul de îndrumare – iar aici, pe de o parte, intervine rolul regulamentelor și metodologiilor care stabilesc jaloanele administrative ale activităților (aceleași pentru toti doctoranzii) și pe

de altă parte, nevoia reală (asumată de cele mai multe ori tacit) ca, în cazul fiecărui doctorand, să existe un plan particularizat de lucru, în funcție de capacitățile acestuia și de viteza de progres a cercetării.

4. Cum vă adaptați metoda de îndrumare diferitelor etape prin care trece o cercetare doctorală?
15 responses

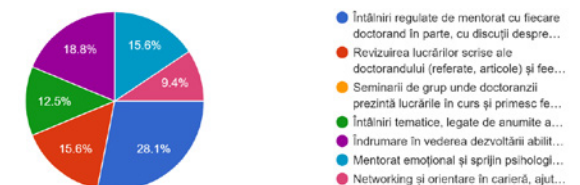


Metoda pedagogică utilizată cel mai frecvent în îndrumarea tezelor de doctorat este partajată în mod relativ egal între respondenți, dominând totuși (28,1%) întâlnirile regulate de mentorat cu fiecare doctorand în parte, cu discuții despre progresul tezei. Cel mai mic scor îl are networking-ul și orientarea în carieră, ajutorul dat doctoranzilor de a stabili relații cu alți cercetători în domeniul lor și de a identifica oportunități de carieră, proiecte finanțate, lucru semnificativ și relevant pentru existența unui grad de deconectare/ izolare/ lipsei de vizibilitate a activității școlilor doctorale în raport de lumea academică internațională.

Majoritatea profesorilor chestionați este de părere că există (în UAUIM – n.n.) un specific metodic al îndrumării doctorale în domeniul arhitectură/urbanism, lucru care era anticipabil, dar reflectă și o anumită încorsetare în cadrele unor cutume care nu sunt neapărat specifice cercetării științifice actuale. Pe de altă parte, acest specific al îndrumării doctorale în domeniul nostru poate fi explicat printr-o serie de particularități care vin din însăși profesia noastră: atenția acordată relației dintre conținut și expresia spațială, dintre text/cifre și expresia lor grafică, capacitatea de a judeca un fenomen/ situație la diferite scări spațiale și temporale, capacitatea de a glisa interdisciplinar către/ între discipline umaniste și/sau tehnice.

În privința modalității de abordare frecventă a literaturii de specialitate care trebuie asimilată de doctorand/ă pe parcursul stagiului doctoral, majoritatea covârșitoare (80%) indică faptul că e vorba de un ghidaj al studentul / studentei în a căuta și selecta literatura de specialitate, structurând anumite sub-teme în relație cu parcursul tezei.

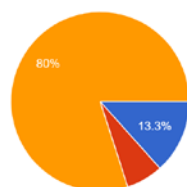
5. Care este metoda pedagogică utilizată cel mai frecvent în îndrumarea tezelor de doctorat?
15 responses



Legat de durata aproximativă a unei întâlniri de lucru cu un/o doctorand/ă (înafara susținerilor de referate în comisia de îndrumare) aceasta este pentru majoritatea profesorilor respondenți (60%) între 1 și 2 ore, timp care însă trebuie raportat în mod flexibil la tipul de teza și la capacitatea doctorandului de a se adapta rapid dialogului creat între el și profesor.

La întrebarea (dificila) legată de situația în care profesorul consideră că un/o doctorand/ă trebuie exmatriculat/ă pentru că nu are capacitățile intelectuale necesare de a finaliza cu succes teza de doctorat, majoritatea respondenților (61,1%) spune că se consultă cu comisia de îndrumare și apoi cu consiliul școlii doctorale privind situația respectivă. Administrativ este corect, doar că apare întrebarea dacă membrii comisiei de îndrumare au fost suficient de activi și s-au implicat cu adevărat în îndrumarea tezei doctorandului, astfel încât decizia exmatriculării să fie una bine fundamentată.

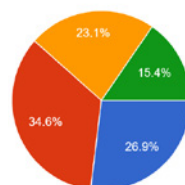
7. Prin ce modalitate abordați cel mai frecvent literatura de specialitate care trebuie asimilată de doctorand/ă pe parcursul stagiului doctoral?
15 responses



- Ofer liste cu lecturi recomandate din punctul meu de vedere
- Discut lucrările/ autorii relevanți pentru subiectul tezei în cadrul întâlnirilor periodice
- Ghidoz studentul în a căuta și selecta literatura de specialitate, structurând anumite sub-teme în relație cu parcursul tezei

În privința celei mai folosite metode pentru a stimula un/o doctorand/ă în dezvoltarea tezei într-o anumită direcție, părerile sunt împărțite între cei care preferă Discuții libere, prin interacțiune directă (20,9%), Prezentarea de exemple similare, teze /cercetări care au avut succes în domenii / subiecte apropiate (34,6%), Indicându-i o anumită literatură/ surse bibliografice relevante (23, 1%), sau Solicitându-i verificarea unor ipoteze pe teren, prin acțiune/ teste în situ (15,4%); ultima opțiune e în mod surprinzător destul de slab reprezentată, într-un domeniu profund legat de spații și locuri concrete, dar ea depinde foarte mult de tipul cercetării. Practic, cu excepția unor teme care se bazează exclusiv pe studiu de text, se presupune că toți doctoranzii se raportează la realitate (oricare care ar fi ea), aceasta fiind intrinsecă cercetării de specialitate.

10. Care este metoda folosită cel mai frecvent pentru a stimula un/o doctorand/ă în dezvoltarea tezei într-o anumită direcție pe care o considerați potrivită/ utilă?
15 responses

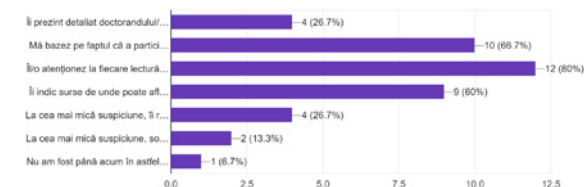


- Discuții libere, prin interacțiune directă
- Prezentarea de exemple similare, teze / cercetări care au avut succes în domenii / subiecte apropiate
- Indicându-i o anumită literatură/ surse bibliografice relevante
- Solicitându-i verificarea unor ipoteze pe teren, prin acțiune/ teste în situ

În privința metodelor folosite cel mai des pentru a preveni producerea plagiatului în realizarea cercetării doctorale, 80% dintre profesorii participanți la chestionar indică detașat atenționarea la fiecare lectură a referatelor/articolelor realizate de doctorand/ă și semnala-

rea oricărei abateri depistate chiar în textele de lucru, dar un număr destul de mare afirmă și că se bazează pe faptul că doctorandul/a a participat la cursurile de etică și integritate academică din anul 1 al stagiului doctoral, lucru care poate favoriza o anumită relaxare pe parcursul anilor de elaborare a tezei (mai ales atunci când acest parcurs se prelungește), iar anumite noțiuni deprinse în mod teoretic în anul întâi fiind necesar a fi actualizate mai des.

11. Care sunt primele 3 metode folosite cel mai des pentru a preveni producerea plagiatului în realizarea cercetării doctorale?
15 responses



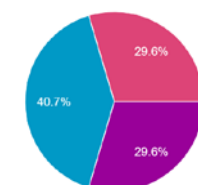
În aprecierea majorității profesorilor chestionați, cea mai bună experiență de îndrumare a unei teze de doctorat în UAUIM s-a datorat, în principal, capacității creative a doctorand/ului/ ei de a răspunde la stimulii oferii de îndrumătorul de teză și de a dezvolta cercetarea în mod original; acest lucru pune încă o dată în lumină necesitatea de a privi cu atenție întreg acest proces în toată complexitatea lui, în care dialogul între părți este esențial, precum și o mai bună balanță între stimularea oferită de mediul de îndrumare și răspunsul creativ al doctorandului.

3.2. INTERPRETAREA CHESTIONARULUI ADRESAT DOCTORANZILOR U.A.U.I.M.

Chestionarul al doilea (<https://forms.gle/f87J4R-GyiSjvLYRn6>) este deschis tuturor doctoranzilor din anul curent 2023- 2024, exceptându-i pe cei admiși în 2023 (anul 1); la data de 9. Oct 2023 a fost primit un număr de 27 de răspunsuri. Pe baza acestor răspunsuri s-a putut creiona o imagine a perspectivei pe care doctoranzii au dobândit-o asupra acestei chestiuni, în cadrul stagiului doctoral parcurs până în prezent.

Respondenții sunt în cea mai mare parte de la SDA (69,2%), restul de la SDU – verificând astfel și proporția generală ca număr de doctoranzi între cele 2 școli doctorale ale UAUIM. Toți cei care au răspuns sunt înmatriculați după 2020, deci sunt doctoranzi înscriși în termenul de 3 ani cât este prevăzut de lege (fără pre-

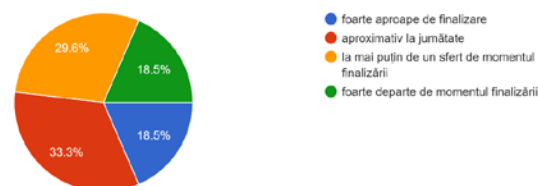
2. În ce an ați fost înmatriculat?
27 responses



- înainte de 2017
- 2017
- 2018
- 2019
- 2020
- 2021
- 2022
- 2023

lungirile sau întreruperile de studii permise/ admise între anumite limite și cu anumite condiții).

3. În ce stadiu al evoluției tezei de doctorat apreciați că vă aflați în prezent?
27 responses

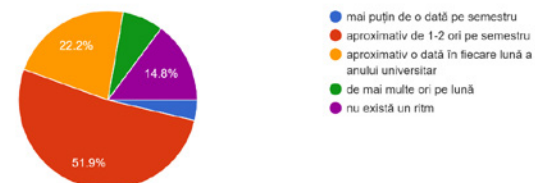


În propria lor apreciere, 33,5% dintre cei care au răspuns chestionarului se afla la aproximativ la jumătate în procesul de elaborare a tezei, 29,6% la mai puțin de un sfert de momentul finalizării, 18,5% consideră că se află foarte aproape de finalizare, la egalitate cu cei ce se considera foarte departe de momentul finalizării tezei. Distribuția mozaicată arată că, din perspectiva profesorului privind, procesul de îndrumare este foarte inegal și trebuie să se adapteze (și) acestei condiții care se referă la momentul particular în elaborarea tezei, în unele cazuri fiind vorba de durate mai lungi ale acestui proces (studii întrerupte și reluate).

În privința frecvenței consultărilor dintre studentul doctorand cu profesorul conducător al tezei de docto-

rat, majoritatea (51,9%) precizează că acestea au loc aproximativ de 1-2 ori pe semestru, 22,2% aproximativ o dată în fiecare lună anului universitar, iar 14,5% afirma că nu există un ritm. Procentul scăzut al acestora din urma arata ca în pofida varietății studenților din punctul de vedere al evoluției tezelor lor, întâlnirile au loc cu o anumita regularitate, ceea ce desigur, este benefic din ambele perspective privind.

4. Cât de des au loc consultările dvs. (fizic sau online) cu profesorul conducător al tezei de doctorat?
27 responses

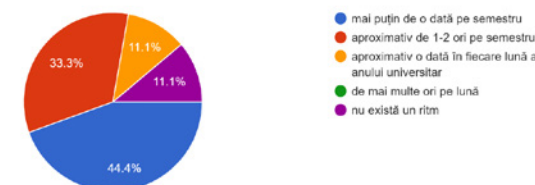


Rolul comisiei de îndrumare în procesul de dezvoltare a tezelor de doctorat este considerat destul de puțin relevant (ceea ce aminteam și noi la capitolul riscuri) câtă vreme 44,4 % dintre respondenți afirmă că întâlnirile au loc la mai puțin de o dată pe semestru, 33,3% de 1-2 ori pe semestru. Acest rol este stabilit prin lege și menționat în Codul studiilor universitare de doctorat - Art. 30⁶.

Pe de altă parte, trebuie menționat aici că, din păcate,

Comisia de îndrumare este considerată încă (...) doar o formalitate. Ea însă are un rol foarte important, fiind un moment în care patru "didactici" au ocazia sa dezbata pe tema respectivă, se nasc idei, e stimuloare discuția, chiar dacă nu se aplică toate ideile, dar creează direcții de gândire⁷.

5. Cât de des au loc consultările dvs. (fizic sau online) cu membri comisiei de îndrumare a tezei Dvs. de doctorat?
27 responses



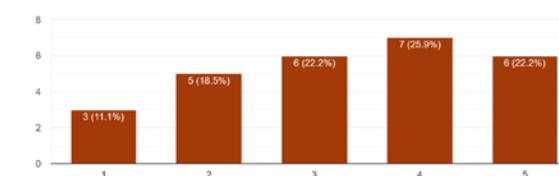
În privința auto-evaluării de către doctoranzi a problemelor care apar pe parcursul dezvoltării cercetării, aflăm din chestionar că problema celor mai mulți este dificultatea de a-și gestiona eficient timpul pentru a finaliza teza. Dificultatea de a delimita precis tematica cercetării este pentru 48,1 % o problema considerată dificilă sau foarte dificilă, iar cea de a găsi și asimila referințele relevante și de a colecta date relevante pentru analiză sunt de asemenea, considerate probleme de dificultate 3-4 din 5. De asemenea, un procent

însemnat afirma dificultatea de a publica fragmente/ rezultate din cercetare în reviste de specialitate: 25,9% o considera de rang 5 (maxim), 29,6% de rang 4.

Dificultatea de a comunica cu profesorul conducător al tezei în privința direcțiilor de evoluție a cercetării este considerată o problema minoră de cei mai mulți respondenți.

Un procent însemnat (40,7%) indică alte probleme de ordin personal în gama problemelor/ obstacolelor apărute pe parcursul stagiului doctoral, iar 59,2% indică faptul că dificultățile financiare sunt problematice (dar nu de rang maxim, ci 3-4).

6a. Cum evaluați importanța problemelor/ obstacolelor apărute pe parcursul stagiului doctoral? a) dificultatea de a delimita precis tematica cercetării
27 responses

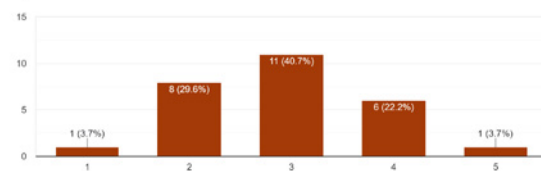


6 cetaare neafiliate acesteia. (2) Componența comisiei de îndrumare este stabilită de conducătorul de doctorat în urma consultării cu studentul doctorand.

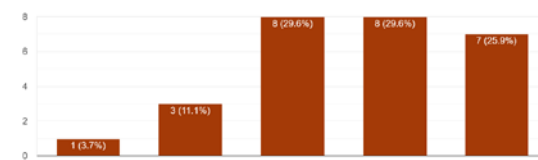
7 Ana Maria Zahariade (2023)

6 (1) Pentru desfășurarea doctoratului, studentul doctorand este sprijinit de o comisie de îndrumare, formată din alți 3 membri care pot face parte din echipa de cercetare a conducătorului de doctorat, din alte persoane afiliate școlii doctorale sau din cadre didactice și de cer-

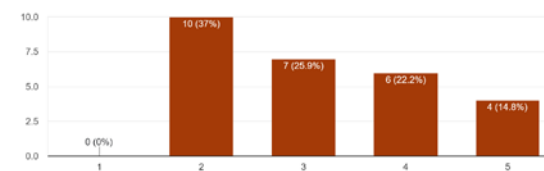
6b. Cum evaluați importanța problemelor/ obstacolelor apărute pe parcursul stagiului doctoral? b) dificultatea de a găsi și asimila referințele relevante
27 responses



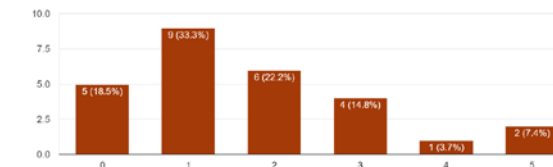
6e. Cum evaluați importanța problemelor/ obstacolelor apărute pe parcursul stagiului doctoral? e) dificultatea de a publica fragmente/rezultate din cercetare în reviste de specialitate
27 responses



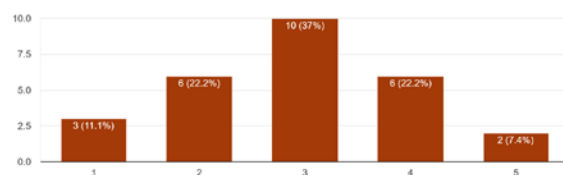
8. Cum apreciați nivelul de implicare și ajutor în parcursul doctoral din partea membrilor comisiei de îndrumare?
27 responses



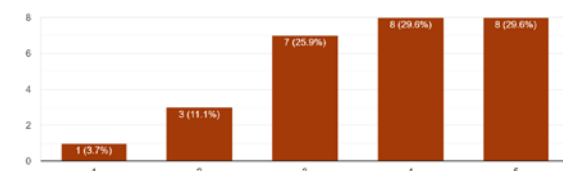
12. Cât de mare apreciați că este riscul de a produce plagiat în realizarea tezei de doctorat?
27 responses



6c. Cum evaluați importanța problemelor/ obstacolelor apărute pe parcursul stagiului doctoral? c) dificultatea de a colecta date relevante pentru analiză
27 responses

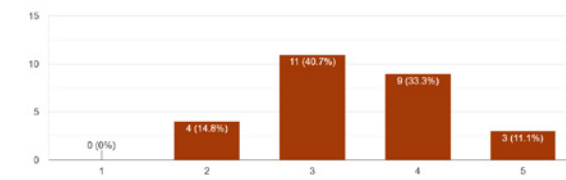


6g. Cum evaluați importanța problemelor/ obstacolelor apărute pe parcursul stagiului doctoral? g) dificultatea de a-mi gestiona eficient timpul pentru a finaliza teza
27 responses



Una din întrebările-cheie este cea legată de aprecierea nivelului de exigență a conducătorului de teză pe parcursul îndrumării, iar răspunsurile (fiind anonime, fără colectarea adreselor de email ale respondenților în Google Form) au indicat un nivel mediu (3) pentru majoritatea dintre cei chestionați (40,7%). De asemenea, aprecierea nivelului de implicare și ajutor în parcursul doctoral din partea membrilor comisiei de îndrumare indică un aport destul de scăzut.

7. Cum apreciați nivelul de exigență a conducătorului de teză pe parcursul îndrumării de care beneficiați?
27 responses



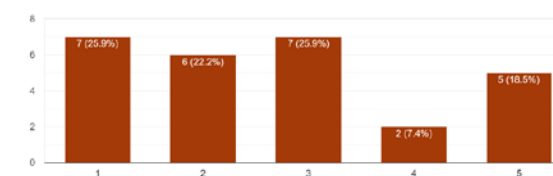
În privința celei mai indicate metode pedagogice pentru îndrumarea unei teze de doctorat, pe locul 1 în preferințele respondenților este Feed-back-ul direct pe lucrările scrise (referate, articole), locul 2 îl ocupă Mentoratul psihologic de gestiune a stresului cauzat de elaborarea tezei⁸, pe locul 3 (22,2%) Întâlniri tematice, pe anumite aspecte ale tezei - bibliografie, redactare, studiu de caz, etc punctând la întrebarea 10 tipul de metoda bazat pe Discuții libere, interacțiune directă frecventă cu profesorul conducător de teză/ comisie de îndrumare

La întrebarea care stă în oglinda cu cea adresată și profesorilor - Care considerați că este rolul principal al conducătorului tezei de doctorat? răspunsurile sunt într-o majoritate covârșitoare orientate către rolul de Mentor și consilier academic care ghidează dezvoltarea cercetării doctorale, coincidând în proporție de 68,2% cu ceea ce au indicat profesorii înșiși la aceeași întrebare.

Răspunsuri interesante (și necesar a fi discutate ulterior) sunt venite la întrebarea 12. Cât de mare apreciați că este riscul de a produce plagiat în realizarea tezei de doctorat? majoritatea covârșitoare a doctoranzilor afirmând că acest risc este scăzut sau foarte scăzut.

Impactul apariției instrumentelor de inteligență artificială de tip ChatGPT asupra realizării unei teze de doctorat este disputat în mod relativ egal între aprecierile doctoranzilor, creând un platou relativ concludent pentru gradul de confuzie care domina mediul academic în aceasta privință.

13. Cât de mare vi se pare impactul apariției instrumentelor de inteligență artificială de tip ChatGPT asupra realizării unei teze de doctorat?
27 responses



⁸ Întrebare cu răspuns capcană, întrucât în mod evident, profesorii implicați în acest proces nu au (decât în rare cazuri) pregătirea necesară pentru a oferi un mentorat psihologic de gestiune a stresului, indiferent de cauza acestuia. Dar el se constituie ca un indicator pentru apropierea umană profesor - doctorand, în care experiența pedagogică a îndrumătorului și empatia joacă un anumit rol.

3.3. CONCLUZII ALE ANALIZEI "DUBLEI PERSPECTIVE"

Instituționalizarea unei relații dinamice și sinergice între profesor și doctorand presupune identificarea și încorporarea activă a necesităților și intereselor ambelor părți în structura și funcționalitatea unui program de doctorat. De la profesor, care aduce în ecuație expertiza, experiența și perspectiva academică consolidată, se așteaptă flexibilitate, deschidere spre noi paradigme de cercetare și o înțelegere profundă a aspirațiilor și potențialului studentului. În mod complementar, doctorandul își asumă un rol activ în propria formare și dezvoltare a abilităților de cercetare științifică, venind cu o anume prospețime, curiozitate și abordări inovatoare.

În acest dialog bidirecțional, metodică îndrumării nu e doar un proces linear de transmitere a informației și cunoștințelor de la profesor la student, ci devine un mediu de schimb de idei, strategii și perspective care să alimenteze și să îmbogățească experiența de cercetare științifică a ambelor părți. Astfel, îndrumarea în cadrul tezelor de doctorat ar trebui să devină un parcurs colaborativ și evolutiv, unde prioritățile și strategiile se adaptează și se reconfigurează în funcție de progresul, descoperirile și provocările întâlnite pe parcursul cercetării.

Chestionarele "în oglindă" aplicate pe de o parte, profesorilor și pe de alta parte, studenților doctoranzi înmatriculați în școlile doctorale ale UAUIM au arătat faptul că este necesară dezvoltarea cadrului instituțional propice acestui proces neliniar, dar provocator, oferind suport, resurse și o platformă de dialog și colaborare care să răspundă nevoilor și aspirațiilor atât ale corpului didactic, cât și ale studenților săi doctoranzi. Această coeziune strategică va reprezenta piatra de temelie pentru avansarea și excelența academică și științifică în universitate și dincolo de ea.





04

ÎNVAȚAREA CA PROCES
DESCHIS ÎN CAZUL
STUDIILOR DE DOCTORAT

4. ÎNVAȚAREA CA PROCES DESCHIS ÎN CAZUL STUDIILOR DE DOCTORAT

Actualmente, paradigma educației se schimbă rapid, deplasându-se dinspre abordări tradiționale, structurate rigid, spre modele mai flexibile, adaptate la nevoile individuale ale studentului și la dinamica complexe ale domeniului studiat. În cadrul studiilor doctorale, aceasta metamorfoză este deosebit de evidentă. Abordările închise, unde cunoștințele sunt pre-determinate, jalonate de repere fixe și unde curricula e stabilită mult în avans, își pierd relevanța în fața unor domenii în permanentă evoluție, cu certă tendință către interdisciplinaritate.

Realitatea de la care pornim – sesizabilă nu doar în România și nici măcar doar în Europa, ci prezentă ca fenomen global –, este că lucrurile nu sunt atât de clare de la bun început și nu sunt ușor de înțeles pentru toți, lumea academică în întregul ei având "consistența" unui labirint de oglinzi.

Sunt remarcate disproporțiile dintre modul de organizare a programelor de studii, efortul pe care îl presupune obținerea titlului și "sărăcia" de opțiuni după finalizarea procesului.

"There is a mismatch among the purpose of doctoral education, the aspirations of the students, and the realities of their careers within and outside academia. Doctoral students persist in pursuing careers as faculty members, and graduate programs persist in preparing them for careers at research universities in spite of the scarcity of academic jobs and efforts to diversify the options available for doctorate holders. As a result, students are not well prepared to assume the faculty positions that are available, nor do they have a clear concept of their suitability for life outside of research". (Golde, Chris M.; Dore, Timothy M, 2001)

Noi studii sunt mult mai atente la *sustenabilitatea formării doctoranzilor ca experți utili societății în general și în mod special în arhitectură și urbanism*, discipline holistice începând cu sfârșitul secolului trecut ce pun accentul pe inovație și adaptabilitate, necesitând abordări pedagogice care să reflecte cât mai fidel aceste caracteristici. În medii atât de influențate de tehnologie, de schimbările sociale și de nevoile emergente ale comunităților, eșecul de a răspunde printr-un sistem de învățare adaptabil poate duce la obsolescența rapidă a informațiilor și la formarea unor profesioniști prea puțin pregătiți pentru provocările reale ale domeniului.

Astfel, apare necesitatea perspectivei *învățării ca proces deschis*, unde cunoașterea este un flux dinamic, în constantă schimbare, adaptabil la noile provocări și la descoperirile recente din domeniul tehnologiei, științelor mediului, economiei, sociologiei etc. Aceas-

ta vine cu o viziune în care *studentul doctorand e un co-generator al parcursului său educațional*, implicându-se activ în definirea direcției sale de cercetare și colaborând îndeaproape cu tutorii și cu comunitatea academică mai largă, pentru a-si defini și valida propriul drum. Granițele dintre profesor și student devin mai fluide, iar procesul de învățare devine un dialog mai deschis între cei doi, alimentat de curiozitate, experimentare și descoperire.

Relevanța, beneficiile și provocările pe care le prezintă învățarea ca proces deschis în cadrul studiilor doctorale de arhitectură și urbanism subliniază importanța unui astfel de model în formarea viitoarelor generații de specialiști în domeniu.

Pe de altă parte, învățarea la nivelul vârstei adulte este parte din domeniul *andragogiei*, necesar a fi revizitat pentru recunoașterea unor fundamente teoretice și verificarea lor în context actual. Malcolm Knowles, cunoscut ca „părintele educației adulților”, pionier al teoriei andragogiei, arată diferențele dintre modul în care adulții și copiii învață. El subliniază dintr-un început că deși adulții pot fi motivați de factori externi, motivarea internă (dorința de autorealizare sau curiozitatea) este de obicei un factor de motivare mai puternic (Knowles, 1984). El punctează asupra câtorva repere principale în abordarea educației adulților, între care:

a) autodirecționarea și independența în învățare, asumarea responsabilităților pentru propriile decizii de cercetare și pentru gestionarea vieții și a parcursului profesional;

- b) valoarea învățării experiențiale sau experiența văzută ca o resursă esențială de învățare;
- c) nevoia de relevanță (în plan personal sau/și social);
- d) nevoia de a aborda tematici aplicabile în contextul lor personal sau profesional;
- e) *problem-centric*/centricitate pe probleme: adulții învață cel mai bine atunci când conținutul de învățare este centrat pe probleme, mai degrabă decât pe subiecte. (Knowles, 1984; Smith, 2002).
- f) nevoia de a ști a adulților – faptul că ei trebuie să înțeleagă în mod clar de ce trebuie să învețe ceva anume înainte de a se angaja în procesul de învățare; "explicarea rațiunii, obiectivelor și beneficiilor învățării este crucială în pedagogia adulților"⁹

Doctoratul reprezintă în mod cert, o etapă importantă în evoluția unui profesionist, implicând diferite tipuri de resurse pe care acesta le gestionează, impunând sacrificii și anumite opțiuni. Sistemul de învățare adaptabil este necesar pentru a face față – instituțional și deopotrivă uman - unui proces de transformare pe parcursului anilor de cercetare (care uneori pot fi de ordinul zecilor). Această "expunere" trebuie înțeleasă în sensul incluziunii, a asimilării etapelor și sub-etapelor care pot apărea în acest proces, inclusiv etapa inițială, cea de confuzie, ezitare, ambiguitate, până la decizia asupra unui anumit traseu de cercetare. După Jack Mezirow, autorul teoriei învățării transformative ca proces de schimbare profundă în care individul își examinează și își revizuieste critic convingerile și presupunerile fundamentale, este nevoie mai întâi de

o "experiență de dez-orientare" (Mezirow, 1996) — o etapă care provoacă o ruptură în cadrul mental al unei persoane și o face să-și pună la îndoială viziunea asupra lumii, să își (re)pună întrebări care pot conduce la o cercetare.

Învățarea transformativă (Mezirow, 1991, 1995, 1996; Cranton, 1994, 1996) este procesul de a efectua schimbări într-un cadru de referință. Adulții au dobândit un corp coerent de experiență — asociații, concepte, valori, sentimente, răspunsuri condiționate — cadrul de referință care definește lumea lor. Cadrele de referință sunt structuri de presupuneri prin care înțelegem experiențele noastre. Ele formează selecții și limitează așteptările, percepțiile, cunoașterea și sentimentele¹⁰.

În actualul sistem de parcurgere a studiilor doctorale, perioada acestei dezorientări experiențiale este redusă la timpul de dinainte de înscrierea la admiterea la doctorat¹¹, moment în care candidatul deja trebuie să știe ce temă vrea să cerceteze, să aibă definite jaloanele și resursele ei. Ori, acest timp este, în foarte multe cazuri, atât de scurt încât perioada de confuzie-ambiguitate se prelungește și pe parcursul primului an, când are loc și expunerea doctorandului la cursuri teoretice privind metode și instrumente mai specifice de cercetare.

În studii recente semnificative (Wals, 2012; Grierson

& Munro, 2018), au fost identificate multiple metode de învățare transformatoare atât pentru studenți, cât și pentru societate, ce pot "produce" absolvenți cu aptitudinile, autonomia și încrederea de sine necesare pentru a înfrunța complexitatea lumii actuale și, implicit, a dezvoltării durabile (EDS: Education for Sustainable Development).

Redăm mai jos câteva din cele menționate de Wals¹² în studiul său bazat pe rezultatele unui studiu comandat în 2010 de UNESCO pentru o analiză de specialitate a proceselor de Educație pentru Dezvoltare Durabilă:

Învățarea prin descoperire: studenților li se încurajează curiozitatea și li se stimulează să-și exercite această curiozitate explorând diverse teme în moduri inovatoare, cum ar fi jocuri de rol, discuții de grup și dezbateri;

Învățarea transmisibilă: prelegeri, seminare, prezență unde conținutul este determinat de profesor;

Învățarea participativă/colaborativă: atât profesorul, cât și studenții dezvoltă procesul de învățare punând în comun anumite resurse sau idei, testând împreună diverse ipoteze; includerea în procesul de elaborarea a tezei a unor specialiști din medii diferite, cu perspective și priorități diferite;

Învățarea bazată pe probleme: proces centrat pe găsirea unor soluții cu un puternic potențial aplicabil real;

Învățarea interdisciplinară: preluarea unor principii sau modele din alte discipline, considerându-le din perspectiva mai multor puncte de vedere;

Învățarea bazată pe dialog: punerea sub semnul întrebării a tuturor presupunerilor și contestarea critică a perspectivelor uzuale, cu scopul de a încuraja dezbaterile și reflecția; de asemenea, încurajează colectarea de informații determinată de propria inițiativă;

Învățarea bazată pe gândirea sistemică: identificarea relațiilor și dependențelor dintre factori pentru a înțelege cum modificarea unei părți a sistemului afectează întregul; înțelegerea consecințelor și complexităților la nivel de sistem și rețea" (trad.n.)

4.1. DOCTORAT ȘI EDUCAȚIE CONTINUĂ ÎN MEDUL UNIVERSITAR (LIFELONG LEARNING)

Există o recunoaștere crescândă a importanței educației continue în arhitectură și urbanism, nu doar prin programe de doctorat, ci pe parcursul întregii cariere profesionale în acest domeniu, iar asta se datorează în primul rând schimbărilor rapide care au loc în tehnologie, în legislație, în dinamica reglementărilor și a practicilor de proiectare-autorizare-execuție, astfel încât arhitecții au nevoie de actualizări continue pentru a-și menține competențele relevante și pentru a răspunde cerințelor profesiei.

Tehnologia a schimbat (și încă o face) modul în care educația este livrată și accesată de studenți: cursurile online, seminariile web și platformele de învățare digitală au devenit din ce în ce mai populare, oferind o flexibilitate mai mare și o mai amplă difuzie a cunoașterii. În plus, realitatea virtuală și realitatea augmentată, venite în prelungirea sistemelor de proiectare asistate de computer de tip BIM/ GIS, sunt acum tehnologii emergente folosite tot mi mult în pregătirea arhitecților, oferind posibilitatea de a explora și de a proiecta spații într-un mediu virtual.

Privită prin prisma învățării continue, cercetarea doctorală funcționează ca o punte între teorie și practică, având potențialul de a impulsiona atât educația, cât și profesia și nu doar în limitele ciclului doctoral propriu zis, ci pe întreg parcursul vieții. La acest nivel de cercetare, interesul central/focalizarea interesului se

¹⁰ <https://www.ecolas.eu/eng/wp-content/uploads/2015/10/Mezirow-Transformative-Learning.pdf> accesat 29.05.2023 (trad.n)

¹¹ Uneori - în cazul candidaților proaspat absolvenți de ciclul 2 de studii (master) - doar câteva luni, sau doar câteva săptămâni

¹² Wals, A.E.J., Sustainability in higher education in the context of the UN DESD: a review of learning and institutionalization processes, Journal of Cleaner Production (2013), <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.06.007>

mută de la simpla acumulare de cunoștințe, la construirea unor reflexe corecte de cercetare științifică, care ulterior pot influența inclusiv modul în care arhitectii/urbanistii își exercită meseria.

Există o atenție sporită asupra sustenabilității și responsabilității sociale în arhitectură și urbanism, programele de educație continuă abordează adesea subiecte precum utilizarea tehnologiei pentru a facilita învățarea pe durate lungi, vizând sustenabilitatea cunoașterii într-o lume extrem de dinamică, iar programele doctorale nu pot eluda aceasta dimensiune globală a actului învățării și al menținerii/transmiterii acestei cunoașteri.

După cum nu putem eluda trăsătura "industrială" a cercetării științifice, acum, în plus, posibil a fi asistată și augmentată de AI, ajungând nu doar să absoarbă sau chiar să distorsioneze multiple tipuri de energie creatoare, ci să configureze cariere, domenii, rezultate.

EUCEN¹³, cea mai mare asociație europeană multidisciplinară de învățământ universitar pe tot parcursul vieții și educație universitară continuă (ULLL), cu peste 32 de ani de experiență în domeniu, oferă o acoperire într-o rețea de aproximativ 800 de instituții diferite din Europa și aproximativ 300 din America, în conexiune cu peste 3.000 de organizații și instituții diferite. Principalele obiective ale EUCEN sunt de a contribui la dezvoltarea și îmbunătățirea LLL în universități și de a promova ULLL la nivel de politică europeană. Acest

lucru se face prin activități adresate instituțiilor de învățământ superior și prin lobby direct la nivelul UE, EUCEN inițiind și conducând dialoguri între experți și specialiști ai Comisiei europene, schimbând cunoștințe și contribuind la dezvoltarea politicii europene asupra practicilor UE legate de LLL.

4.2. EDUCAȚIE FLEXIBILĂ

*"Flexible learning helps widen access and increase opportunities for learning. It is an inclusive approach which appreciates that every learner has different needs and requires different supports"*¹⁴.



Fig. 6. Schema învățării flexibile - <https://eucen.eu/strategic-topics/>, accesat la 10.10.2023

Temele strategice ale educației universitare continue au în centru un concept nou și în același timp foarte vechi: flexibilitatea. *Învățarea flexibilă*, așa cum este ea definită în cadrul EUCN se ramifică în 4 direcții/attribute care se întrepătrund și se susțin reciproc: *învățarea digitală, inclusivă, profesională și responsabilă*.

4.2.1. ÎNVĂȚAREA DIGITALĂ

Învățarea digitală se bazează pe instrumentele digitale care au revoluționat învățarea pe tot parcursul viața universitară (și s-au amplificat/diversificat odată cu pandemia), transformând noțiunea tradițională de clasă și creând noi oportunități educaționale.

Flexibilitatea adusă de învățarea digitală depășește cu mult furnizarea de cursuri online. Comoditatea învățării digitale permite studenților din diferite locații și cu programe diferite să participe la cursuri universitare din întreaga lume. Există o varietate de instrumente digitale, metode, tehnici, rezultate disponibile ce pot satisface tot felul de preferințe de învățare – fie că este vorba despre aderarea la o clasă virtuală, utilizarea instrumentelor interactive sau implicarea în forumuri online.

» Alfabetizarea digitală este o condiție preliminară: în era Industriei 4.0, învățarea pe tot parcursul vieții este esențială pentru a oferi tuturor oportunitatea de a învăța abilitățile digitale solicitate. Alfabetizarea digitală este, de asemenea, importantă în afara muncii, de exemplu, pentru a naviga în cele mai recente instrumente folosite pentru a comunica.

» Instrumente digitale: platforme de videoconferință, instrumente de colaborare online, discuții pe forum etc

» Metode și pedagogii: învățarea mixtă, bazată pe proiecte sau bazată pe competențe/abilități

» Feedback de la cursanți: experiențe benefice, deoarece le permite să se dezvolte în propriul ritm și din orice locație.

» Rețele și schimburi: învățarea digitală a stimulat crearea de rețele de cunoaștere. Cursanții pot participa la conferințe virtuale, pot lua parte la discuții pe forum și pot stabili relații importante fără constrângerile tradiționale financiare sau de călătorie.

» Inovație și tehnologie: progresele în inovare și tehnologie joacă un rol crucial în învățarea pe tot parcursul vieții. Valorificarea acestor progrese este esențială pentru universități pentru a continua să ofere educație relevantă folosind cele mai inovatoare instrumente și în cele mai inovatoare moduri posibile.

» Competențele digitale ale profesorilor: învățarea pe tot parcursul vieții universitare abordează, de asemenea, lacunele de cunoștințe digitale din cadrul personalului didactic. Împuternicirea profesorilor cu competențele necesare pentru a oferi cursuri digitale este esențială pentru a face universitățile mai accesibile.

» Bunăstare digitală: o relație sănătoasă și echilibrată cu tehnologia, utilizarea atentă a instrumentelor digitale, conștientizarea supraexpunerii la ecrane și capacitatea de a acorda prioritate bunăstării noastre fizice și mentale¹⁵.

¹³ <https://eucen.eu/> EUCEN are sediul oficial în Belgia din 1991, iar Secretariatul eucen a fost înființat la Barcelona în 2000.

¹⁴ Beate Hörr, Vice-President of eucen and Director of the Center for Continuing Education at the University of Mainz (DE) tells us here about this perspective in her institution, <https://eucen.eu/strategic-topics/>, accesat la 10.10.2023

¹⁵ <https://eucen.eu/digital-learning/> accesat la 12.10.2023 (trad.n)

4.2.2. ÎNVĂȚAREA PROFESIONALĂ

Învățarea profesională subîntinde un spectru larg de posibilități, multe din ele aplicabile și studiilor doctorale, deși, la o primă vedere, obiectivele unui doctorat științific (PhD) nu se aliniază cele de mai jos:

» Recalificare și perfecționare: echiparea absolvenților cu competențele cerute de piața muncii, ținând cont de cunoștințele lor actuale și pregătindu-i pentru nevoile / provocările viitoare.

» Învățare la locul de muncă /ucenicie: Explorarea căilor alternative de învățământ superior care combină cercetarea și practica, oferind în același timp diplome acreditate.

» Designul procesului de învățare centrat pe student: Adaptarea studenților și co-proiectarea de noi căi de învățare împreună cu aceștia care le completează cunoștințele existente folosind pedagogii care se concentrează pe cursant și pe nevoile acestora.

» Colaborări între universitate și mediul de afaceri : Co-proiectarea și co-crearea de programe cu industria din domeniu poate permite universităților să dezvolte o ofertă de învățare relevantă care pregătește studenții să se integreze mai ușor în câmpul profesional.

» Micro-acreditări și insigne deschise: Concentrarea pe domenii de învățare mici și specifice le permite cursanților să se specializeze și să se pregătească pentru cerințele reale ale pieței muncii într-un mod eficient și țintit.

» Validarea competențelor: Validarea învățării anterioare și a învățării non-formale și informale permite cursanților să obțină certificare formală pentru experiența și învățarea lor anterioară.

» Învățare reciprocă: Împărtășirea și colaborarea ca o modalitate de a învăța unul de la celălalt este o componentă cheie a ULLL și a programelor de învățare pentru adulți.

» Îndrumare pentru managementul carierei: Înțelegerea potențialului cuiva și a opțiunilor de învățare disponibile, precum și crearea unei rețele eficiente de sprijin, sunt elemente cruciale ale dezvoltării profesionale a oricărui cursant.

» Conturi individuale de învățare: O metodă inovatoare pentru cursanți de a urmări călătoria lor personalizată de învățare și de a-și prezenta realizările într-un format care este accesibil pe scară largă¹⁶.

4.2.3. ÎNVĂȚAREA RESPONSABILĂ

Responsabilitatea este denumită „a treia misiune” a universităților, pe lângă cea de a dezvolta abilități profesionale de înalt nivel și de a stimula inovarea: este o misiune menită să adreseze provocările societale actuale, de mediu și economice mai largi și este foarte împletită cu activitatea de învățare pe tot parcursul vieții universitare. Este o misiune care dă absolvenților „posibilitatea de a deveni cetățeni imputerniciți, dotați cu abilitățile și experiența relevante necesare pentru a face față problemelor globale precum sărăcia, inegalitățile sociale și degradarea mediului”¹⁷. Acest obiectiv este explicat prin următoarele:

» Cetățenie activă și participare: (...) nu se referă doar la cunoașterea legilor și a sistemelor politice, ci și la înțelegerea valorilor de bază esențiale pentru societatea noastră și rolul nostru ca cetățeni.

» Medii durabile: (...) Educația privind durabilitatea le permite cursanților să își asume responsabilitatea pentru viitorul nostru comun.

» Responsabilitate socială: (...) potențialul de a împuternici pe toată lumea, indiferent de educația lor anterioară, să devină agenți informați capabili să acționeze cu integritate în beneficiul comunității lor.

» Orașe care învață: promovează oportunitățile de învățare pe tot parcursul vieții pentru locuitorii lor, astfel încât oamenii să își dezvolte capacitatea de a face față provocărilor și de a găsi soluții la problemele care îi afectează pe ei și pe societatea lor.

» Implicarea ONG-urilor(...) Când învățarea are loc într-un ONG, cursantul dobândește cunoștințe despre nevoile reale ale societății și, de asemenea, experiență practică de a le aborda.

» Scăderea inegalităților regionale: Învățarea pe tot parcursul vieții universitare oferă o oportunitate de a accesa educație, indiferent de unde veniți și poate adapta căile de învățare pentru a se potrivi circumstanțelor individuale.

» Stimularea creativității: Încurajarea capacității de a dezvolta abordări originale și inovatoare la nivel regional sau local și stabilirea de conexiuni noi și

fructuoase în diverse sectoare și industrii.

» Îmbunătățirea accesului la nivel regional: Promovarea atragerii de talente pentru a răspunde nevoilor de infrastructură regională și sprijinirea unui climat pozitiv de afaceri și dezvoltare¹⁸.

4.2.4. ÎNVĂȚAREA INCLUZIVĂ

Se afirmă, în același document, că „În centrul oricărei inițiative ULLL se află principiile incluziunii, accesibilității și echității. Din punct de vedere istoric, universitățile au fost rezervele elitelor și chiar dacă acest lucru s-a schimbat semnificativ în ultimele decenii, cu un număr record de studenți care se înscriu în învățământul superior, totuși anumiți studenți, inclusiv cei cu calificări scăzute, din grupuri minoritare, cu dizabilități sau cu responsabilități de îngrijire, rămân sub-reprezentate în instituțiile de învățământ superior (s.n.). Universitățile trebuie să fie proactive nu numai în recrutarea cursanților din aceste populații, ci și pentru a se asigura că li se oferă oportunitățile și sprijinul de care au nevoie pentru a se dezvolta în timpul perioadei lor la universitate și pentru a deveni membri activi ai comunității universitare”¹⁹.

¹⁷ <https://eucen.eu/responsible-learning/>, accesat la 12.10.2023 (trad.n)

¹⁸ idem

¹⁹ <https://eucen.eu/inclusive-learning/>, accesat la 12.10.2023 (trad.n)

4.3 CONCLUZII PRIVIND EDUCAȚIA CONTINUĂ FLEXIBILĂ (PRIN ȘI DINCOLO DE DOCTORAT)

Aspectele prezentate mai sus se suprapun și nu prea cu realitatea "din teren", în speță cu ceea ce caracterizează azi aceste programe de studiu în România și în mod particular, în UAUIM ca instituție organizatoare de studii de doctorat. Dacă e să ne raportăm la ultima (și singură) evaluare ARACIS desfășurată în 2021 pentru cele 2 programe de studiu doctoral (arhitectură și urbanism), putem trage concluzia că această viziune a unui tip de educație ce trece dincolo de granițele stabilite prin actele normative, metodologii etc, nu este cu puțință. Pentru UAUIM, în urma evaluării, ARACIS a transmis o serie de observații finale, structurate pe paliere care țin de: capacitatea instituțională, eficacitatea educațională, managementul calității, etică și integritate, comunicare&promovare. În niciuna din aceste categorii, ideea educației continue nu apare, nici implicit, nici explicit. Totuși, sunt prezente anumite componente care țin de mai bună gestiune a programelor doctorale, incluzând și aspecte ale educației continue, precum: digitalizarea (îmbunătățirea facilităților de cercetare - accesul la resursă de cercetare, crearea unei platforme online de raportare a rezultatelor atât a conducătorilor de doctorat cât și a studenților doctoranzi care să faciliteze raportarea), inclusivitatea (constituirea unui fond de cercetare și burse doctorale), relația cu profesia (procedura de consultare a angajatorilor și feed-back pe baza răspunsurilor, chestionar de măsurare a satisfacției studenților doctoranzi cu privire la programul de cercetare științifică).

Dincolo de aceste recomandări care se traduc, în limbaj ARACIS, la o serie de metodologii și proceduri, rămâne o întrebare legată de scopul însuși al programului doctoral, motivul esențial pentru care un tânăr adult cu o diplomă de master optează pentru a se înrola în realizarea unei teze de doctorat în arhitectura sau urbanism: iar aici, chestionând candidații chiar în momentul examenului de admitere, descoperim (și nu de puține ori), că în spatele acestei decizii stă mai puțin dorința învățării și a educației în sine, cât obiective conjuncturale, determinate de contexte profesionale viciate, sau scopuri efemere. Descoperim că în spatele dorinței de a face o teză de doctorat nu rezidă un spirit de cercetare veritabil, ci mai degrabă lipsa de orizont profesional, lipsa de încredere, temerea de-profesionalizării prin practicarea meseriei în contexte nefavorabile dezvoltării personale și a carierei, sau dimpotrivă, în medii cu exces de competitivitate combinat cu sisteme inechitabile de acces la poziții superioare, sau chiar rațiuni pur birocratice și strict materiale (sporul de doctorat).

Doctoratul ca proces deschis și ca educație continuă de tip universitar pledează pentru a re-așeza aceste motivații în făgașul unei autenticități pe care actuala societate pare să o fi pierdut, dar pe care UAUIM o păstrează ca pe o valoare intrinsecă, săpată în conștiința unei școli de tradiție și care și-a menținut cu succes poziția de lider în educația de profil din România.

Întorcându-ne la fundamentele acestui tip de program conceput după "modelul Bologna"²⁰, ne reamintim că acesta urmărește să aducă mai multă coerență sistemelor de învățământ superior din Europa, facilitând mobilitatea studenților și a personalului, făcând învățământul superior mai incluziv, mai accesibil, mai atractiv și mai competitiv la nivel mondial²¹.

Reforma de la Bologna este considerată de către Comisia Europeană ca esențială pentru construirea încrederii necesare pentru mobilitatea de succes pentru învățare, cooperare academică transfrontalieră și recunoașterea reciprocă a perioadelor de studiu și a calificărilor obținute în străinătate. Îmbunătățirea calității și relevanței învățării și predării este, de asemenea, o misiune de bază a procesului Bologna, lucru care obligă permanent universități precum UAUIM să își re-gândească modul de organizare a ciclurilor de studii, astfel încât corelarea în plan societal să fie cât mai bună.

²⁰ <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process> accesat la 12.10.2023

²¹ Idem (trad.n)



05

CERCETAREA DOCTORALĂ
CA PROIECT ȘI
REDACTAREA CU RIGOARE
A TEZEI DE DOCTORAT

5. CERCETAREA DOCTORALĂ CA PROIECT ȘI REDACTAREA CU RIGOARE A TEZEI DE DOCTORAT

Prof. dr. ecol., dr. geogr., habil.urb. Alexandru-Ionuț Petrișor

Prezentarea de față se dorește a fi o detaliere a aspectelor prezentate în fișele metodelor de îndrumare, dar și o expunere a unor principii ce definesc viziunea de ansamblu asupra cercetării doctorale. Având o bogată experiență în cercetarea fundamentală, începută într-o altfel de lume, în care dictonul „publici sau pieri” (publish or perish) era literă de lege, am avut ocazia să mă familiarizez încă de la început cu fundamentele evaluării colegiale, și să-mi dezvolt propria viziune față de acest proces (Petrișor, 2020). Multe din principiile folosite în actul de îndrumare izvorăsc din cele pe care le folosesc în evaluarea colegială.

Cel mai important dintre acestea este acela că actul de îndrumare trebuie să fie focalizat pe cel îndrumat și nu pe îndrumător. Îndrumătorul nu trebuie să uite că doctorandul i s-a adresat pentru a-l ajuta să își ducă la bun sfârșit propriul proiect de cercetare, și că teza

nu trebuie să fie scrisă așa cum ar scrie-o îndrumătorul, ci cât de bine o poate scrie doctorandul. Dacă la prima teza îndrumată acest principiu nu a fost bine transpus, fapt demonstrat de faptul că la primul referat am avut cca. 700 de observații, urmate de cca. 200 la al doilea, câteva zeci la al treilea și doar câteva în final, acum prefer să formulez cât mai puține observații punctuale, și să încerc să determin doctorandul să își reevalueze produsele pe baza unor observații generale. Mai exact, încerc să ajut doctorandul să se exprime cât mai bine și nu să-i scriu teza.

Un al doilea element este acela legat de o viziune sistemică asupra cercetării doctorale, pe care o văd ca pe un proiect de cercetare, care include toate elementele specifice acestuia. Există un manager de proiect - doctorandul, care trebuie să învețe elementele managementului de proiect: resursele financiare (mai ales dacă plătește pentru studii, dar și dacă beneficiază de o subvenție pe o anumită durată), resursele de timp (poate cea mai importantă lecție) și resursele umane (relația cu îndrumătorul și comisia de îndrumare). Există livrabilele - o teză de doctorat, trei referate, trei articole publicate în reviste indexate pe plan național sau internațional și două prezentări în conferințe urmate de publicarea lucrării în volumele acestora, revistele asociate sau altundeva. Există o echipă de proiect - îndrumătorul și comisia de îndrumare.

Pe acest principiu se bazează prima metodă prezentată. Pornind de la proverbul chinezesc „o imagine face cât o mie de cuvinte” și de la faptul că urbanistii și arhitecții au o predilecție pentru limbajul grafic, solicit doctorandului ca, în mai multe ședințe de lucru, să

își definească produsul final al tezei, apoi să realizeze două scheme. Prima dintre acestea este o schemă conceptuală a conținutului, incluzând relaționarea principalelor concepte utilizate, subordonate ierarhic unele altora. Rolul acestei scheme este ca, în etapa de documentare, să nu includă informații colaterale care îl pot atrage, dar care nu se regăsesc în economia tezei. Realizarea acestei scheme permite evitarea detaliilor inutile, a abaterilor către direcții colaterale, un mai bun management al resurselor, în special al timpului. De asemenea, o astfel de schemă permite și o mai bună structurare a cuprinsului, și la nevoie facilitează restructurarea acestuia. În același timp, teza și cercetarea doctorală sunt înțelese sistemic, produsele fiind mult mai bine coagulate. Cea de-a doua schemă este una operațională, ce reunește conținutul tezei (bazat pe schema anterioară) relaționat cu livrabilele - referate, articole, prezentări în conferințe. Fiecare referat este relaționat cu această imagine de ansamblu, doctorandul trebuind să precizeze rolul său în contextul întregii cercetări doctorale. Pe baza unei astfel de scheme doctoranzii înțeleg ansamblul și importanța fiecărei componente a acestuia, acordând mai multă atenție fiecărui produs în parte. Rezultatul este un parcurs firesc, fără salturi, mai ales în final. Abordarea ca proiect include o mai bună percepție a procesului de cercetare în sine.

Un al doilea principiu este acela al importanței formei. Prin formă înțeleg maniera de redactare, și mai ales respectarea cerințelor unui stil științific - rigoare, concizie și, mai ales, o logică prin care nimic nu trebuie lăsat la voia întâmplării. Principiul din umbră este acela că o teză de doctorat, ca și un articol științific,

nu trebuie conceput ca o listă de cumpărături sau ca un raport, în care să se prezinte etapele urmate și rezultatele obținute, ci ca o scrisoare către un coleg de breaslă, prin care se comunică în primul rând idei. Există mai multe aspecte critice conturate în urma experienței de îndrumare, dar și a celei de evaluare a tezelor de doctorat, atât în calitatea de membru al comisiilor de susținere publică a acestora, cât și în cea de membru al Comisiei pentru arhitectură și urbanism a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare. Sursa de inspirație este, însă, mult mai veche. Am definit cu mult timp în urmă, în calitate de Editor al revistei „Urbanism. Arhitectură. Construcții” acele criterii minime de calitate, ce au permis indexarea revistei de către Clarivate Analytics între 2015-2017 și de către Scopus ulterior. Aceleași criterii sunt cele pe care încerc, în actul de îndrumare, să le insuflu doctoranzilor pentru a și le însuși.

Un prim criteriu se leagă de calitatea bibliografiei. De altfel, cadrul criterial specific Comisiei pentru arhitectură și urbanism a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare le specifică în mod cât se poate de clar: „calitatea bibliografiei consultate (actualitate, diversitate, corectitudinea listării autorilor și a lucrărilor)”, coroborat cu „indicarea corectă a citatelor” și „indicarea completă a surselor de informare în text, în subsol etc.” Există, însă, două paliere. Primul este reprezentat de calitatea documentării în sine, al doilea de calitatea redactării. Prin calitatea documentării înțeleg într-un sens mai larg aspectele legate de actualitate și diversitate, la care adaug și rigoarea, înțeleasă în acest caz ca utilizare a unor surse demne de încredere. Iar încrederea

înseamnă, pe plan internațional, filtrarea informației prin procesul de evaluare colegială. De aceea nu agreez sub nicio formă referințe de tip Wikipedia sau Internet, care nu sunt filtrate, și solicit în primul rând materiale publicate: cărți (și capitole de carte) și articole (publicate în reviste de specialitate și volumele unor conferințe, nu în reviste de popularizare). În plus, pornind de la faptul că schimbarea de paradigmă odată cu procesul Bologna nu a desființat sensul de baza al termenului „doctorat” (docere - a preda; cel care predă stăpânește domeniul predat) insist ca documentarea să se bazeze mai ales pe documente care au trecut testul timpului și distilează esența domeniului (cărți și teze de doctorat) și mai puțin pe articole, care, în virtutea modului de calcul al factorului de impact, devin „perisabile” în doi ani (în mod simetric, bibliografia articolelor trebuie să se axeze în principal pe alte articole, pentru a demonstra racordarea la stadiul actual al cunoașterii). În cazul revistei „Urbanism. Arhitectură. Construcții”, există două cerințe: (1) bibliografia să fie suficient de dezvoltată, reprezentativă pentru subiectul abordat și conține referințe din literatura științifică universală din domeniu, și (2) bibliografia să fie axată în principal pe publicații din fluxul principal de publicații. Ambele criterii corespund cerinței „actualitate, diversitate” al Comisiei pentru arhitectură și urbanism a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare.

Calitatea redactării bibliografiei este obiectul celei de a doua metode descrise în fișă, constând în definirea de către doctorand a unui stil de redactare (inclusiv a unui stil bibliografic) sau alegerea unui model deja existent și concentrarea asupra detaliilor, metoda fi-

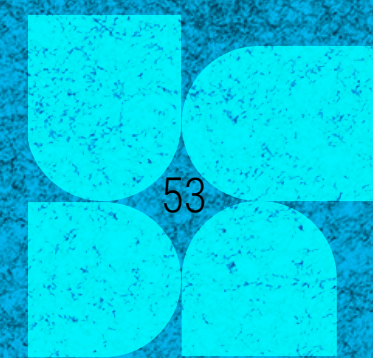
ind aplicată prin corecturi repetate urmate de discuții, pornind mereu de la întrebarea „care este regula?” (spre exemplu, dacă doctorandul folosește uneori virgula între nume și inițialele prenumelui, și altele nu). Scopul exercițiului didactic este de a face doctorandul să acorde atenția cuvenită formei, înțelegând rigoarea științifică, fără a lăsa nimic la voia întâmplării. Această rigoare se referă atât la redactarea textului lucrării, cât și, în cazul bibliografiei, la rolul acesteia de a permite identificarea (găsirea) sursei citate prin prezența tuturor informațiilor necesare. Mai exact, în ceea ce privește redactarea bibliografiei, doctoranzii tind să redacteze fiecare referință bibliografică folosind modul în care aceasta este citată sau se sugerează a fi citată de către autori sau publicația unde a apărut textul, fără a armoniza referințele între ele și fără a înțelege importanța unor referințe complete, care să permită identificarea sursei. Este greu de oferit o rețetă de aplicare a metodei, dar în general dacă observ că doctoranzii lucrează ordonat, atunci fixează aceste reguli de la început, pentru a evita supraîncărcarea în final. În privința importanței unei bibliografii complete, cel mai important este ca într-o primă etapă doctoranzii să înțeleagă că rolul bibliografiei este acela de a susține afirmațiile care nu rezultă din demonstrația proprie a doctorandului. Din acest motiv, trebuie să se poată vedea sursa fiecărei afirmații, ceea ce face ca între citările din text (indiferent de formulă - note de subsol, numere, autor și an) și lista bibliografică să existe o corespondență de 1:1, înțeleasă în sensul că fiecare citare din text se regăsește în lista bibliografică și fiecare element din lista bibliografică este citat în text, și nu în sensul că fiecare element din lista bibliografică este citat o singură dată (Petrișor, 2014).

De asemenea trebuie acordată o mare atenție contracarării tendinței doctoranzilor de a percepe lista bibliografică ca pe o listă de lectură, ce include lucrările consultate, indiferent dacă prin consultare s-au preluat idei din acestea sau nu.

Al treilea criteriu minim de calitate impus de revista „Urbanism. Arhitectură. Construcții” este: „prezența tuturor imaginilor și tabelelor este justificată prin trimiteri în text la acestea (în text se face trimitere la toate imaginile și tablele)”. În acest sens, acord o mare importanță și înțelegerii rolului auxiliarelor (imagini și tablele) ca suport al textului. Auxiliarele sunt adesea percepute de doctoranzi ca ilustrații care „înviorează” grafic textul, și nu ca aparat critic. În cazul acestora, accentul cade pe posibilitatea înțelegerii lor fără a apela la text și a textului fără a apela la ele. În plus, pun întotdeauna sub semnul întrebării prezența fiecărei imagini - în special a celor preluate fără modificări - și a fiecărui tabel. Pentru a fi justificată prezența unui astfel de auxiliar, acesta trebuie exploatat în sensul distilării informației pe care o conține într-un text, iar acest text trebuie să facă parte din argumentația globală. De asemenea, solicit ca imaginile și tablele să aibă titluri și/sau legende clare, care să permită înțelegerea lor și a mesajului pe care trebuie să îl transmită fără a apela la text.

Nu în ultimul rând, acord o importanță specială folosirii unitare a limbii. Dacă lucrarea este redactată în limba română, solicit traducerea textului oricărui imagini în română și prezentarea informațiilor bibliografice în română (traducerea numelui țării, a unor cuvinte cum ar fi natura documentului etc.)





06

ÎNDRUMARE DOCTORALĂ
LA UAUIM:
TEORIE, PRACTICĂ ȘI
INTERDISCIPLINARITATE

6. ÎNDRUMARE DOCTORALĂ LA UAUIM: TEORIE, PRACTICĂ ȘI INTERDISCIPLINARITATE

conf.dr.habil.arh. Bogdan Andrei Fezi

Școala de arhitectură „Ion Mincu”, de la București, are deja o tradiție ce pornește acum două secole, de la 1864. Acest experiență, deși mai recentă decât a academiilor europene de profil din sec. al XVII-lea, îi dă o legitimitate istorică. În plus, eforturile ultimelor decenii, prin colaborări cu peste 80 de școli de arhitectură de pe mai multe continente, au adus școlii și o remarcabilă vizibilitate mondială. În ceea ce privește organizarea școlii doctorale de arhitectură, acesta are o tradiție mai recentă. Ea aniversează, în acest an, două decenii de la înființarea sa, în 2003, sub impulsul procesului de la Bologna. Această clarificare românească mai târzie a statutului școlilor doctorale față de cele ce conduc la diploma de master în arhitectură trebuie privită în context internațional fiind, de altfel, comună statelor Uniunii Europene.

Și cercetarea în arhitectură la nivelul Europei a avut o dezvoltare mai întârziată decât în cazul științelor

„tari”, încercând să își clarifice specificul său situat între teorie, experiment și proiect. În proiectare, profesiile implicate nu au acționat niciodată separat, multidisciplinar, ci au conlucrat dintotdeauna, interdisciplinar. De aceea, principiile de cercetare științifică interdisciplinară, apărute în anii 1920 în Franța și anii 1940 în Mare Britanie, cu un avânt important după anii 1980, au găsit o acceptare firească, deși nu permanent valabilă, în colectivele ce studiau clădirile și orașele. Interdisciplinaritatea a fost susținută prin parteneriate cu industria și cu producția sau prin constituirea de laboratoare de cercetare care au reunit arhitectura cu urbanismul, sociologia și alte discipline conexe. Această abordare este cea care cea permis atât conlucrarea între teorie, experiment și proiect cât și legătura cu finanțarea, cu piața muncii și integrarea activității cercetătorilor, fie ei doctoranzi sau cu experiență.

La îndrumările pe care le-am făcut în cadrul UAUIM am încercat să încurajez caracterul interdisciplinar al cercetării. Dintre aceste doctorate, menționez pe cel finalizat cu „Excelent” al arhitectei Ioana Virginia Craiovan, intitulat „Amprentele tuberculozei în mediul construit. Evoluții de ansamblu și ipostaze românești”. Comisia a de susținere a reunit discipline arhitecturale și medicale, avându-i ca membri pe prof.emerit.dr.arh. Ana-Maria Zahariade și conf.dr.arh. Françoise Pamfil de la UAUIM, conf.dr.arh. Dragoș Șerban Ion Țigănaș de la Universitatea Tehnică din Cluj Napoca și prof. univ.dr. Florin Dumitru Mihălțan de la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București.

În contextul actual, această cercetare a reprezentat o

provocare pentru înțelegerea funcționării umanității în aspectele ei cele mai profunde: capacitatea de se adapta la schimbări, transmiterea la noile generații și privilegiul de a uita. Ea urmărește evoluția principiilor arhitecturii și urbanismului urmând firului călăuzitor al combaterii tuberculozei.

La începutul activității doctorale problema tuberculozei părea importantă dar, pentru nespecialiștii în epidemiologie, nu se întrevedea încă magnitudinea pe care pandemia de COVID-19 avea să o dea înțelegerii rolului arhitecturii. Interesul cercetării a devenit cu atât mai pronunțat cu cât, în contextul intervențiilor non-farmaceutice, pandemia a mai pus în evidență rolul spațiului construit în prevenirea și limitarea pandemiilor.

Încă de la începutul cercetării au fost necesare metode de cercetare bazate pe abordări interdisciplinare, cum ar fi studiul contagiozității și mortalității prin prisma impactului poluării, spațiilor verzi, densității populației și controlului aerului. Chestiunea metodologică pe care o ridică cercetarea din punct de vedere al relației dintre discipline a fost unul dintre subiectele principale de discuție pe parcursul activității. Metodele și echilibrul resurselor alocate au trebuit să fie reevaluate prin conlucrarea între doctorandă și îndrumător.

Privită prin această cheie de lectură, probabil cel mai mare merit al acestei cercetări este de a sublinia atât caracterul interdisciplinar al originilor arhitecturii moderne cât și necesitatea abordării interdisciplinare a arhitecturii și urbanismului astăzi din punct de vedere al sănătății. Există acum o gamă întreagă de activi-

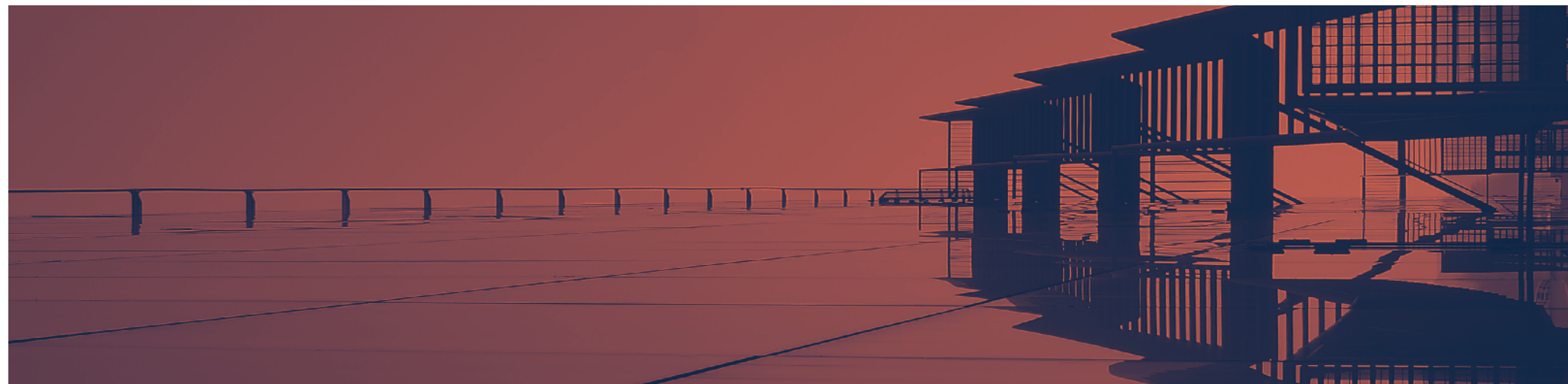
tăți legate de spațiul construit, cum ar fi proiectarea, construirea sau certificarea clădirii și orașelor, care are nevoie să fie reevaluată. Aceste studii sunt realizate prin diverse metode, cum ar fi statistici, analize de laborator sau modelări matematice. O parte dintre ele sunt monodisciplinare dar altele analizează criterii transversale într-o manieră interdisciplinară, cum ar fi poluarea, spațiile verzi, densitatea populației sau controlului aerului.

Abordarea unor teme cum ar fi „1882-1943. „Războiul” contra tuberculozei”, este la rândul ei bazată pe o abordare interdisciplinară, trecând prin aspectele medicale, stil de viață, strategiile la scară mare. Corpusul arhitectural este aici cel mai prezent, pornind de la helioterapie, igienism și ajungând la stilul modernist influențat de tuberculoză. Este probabil partea lucrării de cel mai mare interes pentru înțelegerea arhitecturii secolului XX, de la amplasarea pe teren și peisajul natural, spațiile în aer liber, acoperișurile terasă, materialele de finisaj, orizontalitatea și fereastra în bandă. În cadrul doctoratului, aici apare și primul subcapitol amplu dedicat arhitecturii tuberculozei din România, acoperind o largă varietate de surse. Cercetarea explorează, defalcat pe provincii istorice, situația medicală, legislația din domeniu, implicațiile sociale înainte să treacă la mediul construit rural și, apoi, urban. Pornind la primele construcții specializate, doctoratul ajunge să prezinte o arhitectură modernistă care ar merita o mai bună vizibilitate internațională.

Doctoratul este original tocmai prin abordarea interdisciplinară a temei, din punct de vedere arhitectural, urban, sociologic. Experiența publicațiilor teoretice de

specialitate din ultimul an a arătat că sinteza interdisciplinară, așa cum este abordarea acestei cercetări, este o cale dificil de urmat și aproape neacoperită de publicații de specialitate care tind să rămână cantonate într-un mozaic de discipline ce nu cooperează. Cercetarea reprezintă o sinteză nouă, necesară și, în contextul pandemiei de COVID-19, de mare actualitate. Structurarea cercetării reprezintă o bază stabilă pentru continuarea cercetărilor legate de maladiile cu transmitere aeriană ale prezentului, cu precădere zoonoze aflate în creștere.

Un asemenea doctorat reușit ilustrează, pe de o parte, meritele acestui proces de cercetare, prin caracterul său științific de verificare a ipotezelor, originalitate și interdisciplinaritate. Pe de altă parte, această reușită pune și mai mult în lumină potențialul unor parteneriate și laboratoare interdisciplinare care să ducă experimentul și aplicațiile teoriilor la o integrare superioară.





07

COLABORARE
ȘTIINȚIFICĂ ȘI
SUBIECTIVĂ PENTRU
CIRCUMSCRIEREA
REALISTĂ A TEMEI DE
CERCETARE

7. COLABORARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI SUBIECTIVĂ PENTRU CIRCUMSCRIEREA REALISTĂ A TEMEI DE CERCETARE

Prof.dr.arh. Ana Maria Zahariade

Experiența mea în domeniul îndrumării doctorale este destul de veche, de pe vremea când elaborarea doctoratelor nu era la fel de strict reglementată ca acum. Am îndrumat circa 40 de doctoranzi (primul s-a înscris prin 2005), cu teme foarte variate, pentru că teoria arhitecturii îmbrățișează o plajă destul de largă de preocupări și perspective de cercetare. Practic, am început îndrumarea de doctorate parcurgând schimbările legislative/normative aduse după Bologna, ale căror rezultate semnificative directe pentru îndrumarea individuală îmi par (1) scăderea vârstei/experienței doctoranzilor corelată cu (2) reducerea timpului de stagi.

La început, doctoratul era obligatoriu doar pentru „posturile mari”, ceea ce făcea să nu avem sub îndrumare proaspăt absolvenți, ci mai ales arhitecți care

lucrau deja în învățământ (mai rar în cercetare), a căror experiență didactică putea crea imediat canale de comunicare și conta substanțial pentru alegerea și abordarea subiectului. Treptat, vârsta și experiența doctoranzilor a scăzut, introducându-se obligativitatea ca doctoratul să fie luat pentru orice post didactic. În paralel, și perioada de stagi (inițial putându-se prelungi mult peste stagi) a scăzut la trei ani. Ca urmare, majoritatea doctoranzilor e formată de ceva vreme din tineri diplomați, iar vârsta lor tânără se reflectă predominant în două privințe:

_O carență culturală generală și/sau de specialitate (uneori elementare, ceea ce este descurajant după șase ani de facultate, dar aceasta e altă problemă);

_O lipsă de rigoare în abordarea unui subiect (atât ca logică, cât și ca exprimare), care dă mult de lucru îndrumătorului.

Ambele sunt probabil moșteniri ale unui învățământ preuniversitar care valorizează din ce în ce mai puțin înțelegerea culturii ca reper de viață (în orice domeniu) și nici nu stimulează gândirea critică – situație pe care facultatea (ciclul I și II) nu reușește să o compenseze. Și deși Școala doctorală încearcă să umple aceste goluri (prin oferta de cursuri), greutatea ambelor cade în sarcina îndrumătorului.

În acest context, voi încerca să rezum doar un anumit aspect legat de modul în care îmi pun problema îndrumării, bazându-mă și pe experiențele exterioare îndrumării propriu zise²², care m-au ajutat să înțeleg mai multe despre noile generații de doctoranzi și des-

pre problemele didactice pe care le ridică coordonarea cercetării lor.

Cred cu tărie că, indiferent de schimbările reglementare sau de noutăți tematice²³, problema de fond rămâne aceeași – calitatea academică a unei cercetări/teze care să permită acordarea titlului de doctor în arhitectură (indiferent de vârsta la care se petrece). Iar datorită îndrumătorului și a Școlii doctorale este de a compensa carențele studentului-doctorand, astfel încât rezultatul să răspundă unor exigențe academice cât mai înalte. Atingerea acestei calități academice spre care tindem ridică problema tipului de doctorat care poate fi elaborat în trei ani și care este scopul lui prim.

Din punctul meu de vedere, un doctorat elaborat de un tânăr în asemenea condiții de timp are, în primul rând, scopul de a-l ajuta pe student să facă o primă „specializare de cercetare” (foarte puțini au astfel de experiențe anterioare) și să devină cât mai stăpân pe acea felie a culturii profesionale pe care a ales s-o cerceteze și s-o facă cu plăcere. Ca urmare, scopul meu ca îndrumător este să-l ajut pe student:

_să dobândească simțul critic și tenacitatea unui cercetător responsabil (adică „să nu cumpere orice i se vinde”, pentru că acest pericol este mare în condițiile în care se discursul contemporan este suprasaturat și adesea „marketizat” după logici comerciale, nu după

o argumentație riguroasă);

_ să înțeleagă cum se avansează în cunoașterea unui domeniu, fie lărgind aria de cunoaștere prin recursul la alte domenii disciplinare în relație cu subiectul, fie printr-o incizie adâncă în profunzimea feliei de studiu;

_ să capete modestia și prudența unui cercetător onest și să o poată duce mai departe și disemina.

Pentru a ajunge aici, prima dificultate de care se lovesc și doctorandul, și profesorul este definirea temei de cercetare și circumscrierea ei cât mai realistă și riguroasă. Aceasta este, după mine, condiția sine qua non pentru ca studentul:

_să poată cuprinde inteligent tema în timpul dat și să o poată sistematiza relevant;

_să învețe /pătrundă cât mai adânc într-un subiect de cercetare, astfel încât să fie cu adevărat mai avansat în zona profesională aleasă;

_să poată comunica coerent rezultatul și să aducă o contribuție pentru cultura de specialitate de specialitate²⁴.

Metodic, am urmărit acest obiectiv pe două căi: pe de o parte, prin cursul pe care îl predau la SDA (Metoda 8a), pentru toți studenții înscriși; pe de altă parte, prin îndrumarea individuală (Metoda 8b), pentru cei pe care îi îndrum.

finale și de îndrumare din care am făcut parte (la UAUIM și alte universități (UNAB, UB, SNSPA, FAU Timișoara și Cluj, Leuven/Be), precum și pe constatările făcute în urma cursului pe care îl predau la Școala doctorală de prin 2009.

²³ Apariția noilor problematice (unele foarte acute) și cercetarea lor este un alt subiect care merită să fie investigat într-o continuare a acestei cercetări.

²⁴ Această necesară contribuție la cultura de specialitate este cuprinsă pompos în așa numitul „criteriu de originalitate”, care poate împinge către interpretări specioase și la abateri de la rigoarea academică. Dar și acesta este alt subiect.

a) CIRCUMSCRIEREA TEMEI CA EXERCITIUL CRITIC**Scurtă descriere a scopului și metodei**

Metoda este aplicată în cadrul modulului de curs CRITICA ÎN ARHITECTURĂ, din semestrul 2/anul 1. Conține partea aplicată și interactivă a modulului, care se compune în mod egal din prelegeri teoretice (însoțite de bibliografie și, eventual, invitații) și din aplicarea individuale ale ideilor discutate pe tema de cercetare a fiecăruia dintre participanți. Partea teoretică a modulului este construită în jurul noțiunii de critică²⁵, în mod special, a ipostazelor spiritului critic în arhitectură, pentru a ajunge la formele lui de acțiune în variatele tipuri de cercetare de arhitectură (istorică, conceptuală, interdisciplinară, aplicată).

Miza modulului este dublă:

(1) La modul general, se adresează lărgirii/aprofundării cunoașterii specifice și ascuțirii capacităților de analiză, interpretare, argumentare și dezbateri prin înțelegerea și aprecierea rolurilor, modurilor de operare și condițiilor criticii în cultura arhitecturală;

(2) Mai specific, caută să îi ajute pe studenții doctoranzi să-și găsească direcțiile critice adaptate subiectului lor de cercetare, pentru a sistematiza argumentat bibliografia și/sau sursele documentare (după caz), pentru a putea formula întrebările de cercetare adecvate subiectului și timpului, în scopul configurării

argumentate a tezei și a contextelor diferite în care va opera cercetarea

Practic, jumătate din timpul dedicat modulului este organizat după o formulă mai participativă și interactivă. Fiecare dintre participanți este ajutat să se detașeze de prezentarea inițială a temei de cercetare (care reprezintă adesea un blocaj) privind și tema prin grila a două seturi de întrebări ajutoare care ținesc circumscrierea realistă a domeniului/temei de cercetare, și a perspectivei din care este privit într-un anumit scop. Răspunsurile după prima grilă sunt programate și supuse discuției celorlalți; cele după a doua grilă sunt „susținute” în colocviul final, în 5 minute, în scopul de a convinge „juriul” despre claritatea și coerența viitorului demers.

Această schemă de principiu și programarea în cadrul modulului rămân flexibile, putându-se adapta situațiilor specifice care rezultă în urma discuțiilor; lucrurile se precizează împreună cu doctoranzii, astfel încât să fie cât mai aproape de temele lor de cercetare. Participanții se înscriu și își pregătesc prezentările, astfel încât discuția să fie documentată și argumentată cât mai la obiect.

Cu această ocazie se va putea face atât critica de conținut și metodă, cât și critica modulului de prezentare, ceea ce este un bun exercițiu pentru susținerea etapelor cercetării.

În susținere și dezbateri, se urmărește (pe cât posibil) și integrarea selectivă a conceptelor, practicilor critice

și a metodelor deja studiate (la acest curs sau în cele anterioare: cursul doctoral de Metode de cercetare/A. Ioan și cursurile de teoria arhitecturii urmate pe parcursul studiilor). Sunt încurajate și orice alte concepte și poziții critice argumentate și adaptate subiectului.

Obiective specifice și competențe

La modul general, metoda țintește stimularea detașării critice, a prudenței și modestiei academice pe baza cărora se poate naște adevărata originalitate a cercetării, precum și capacitate de generalizare și de sinteză.

La modul pragmatic individual, studenții avansează în construcția unei abordări logice, științifice, în virtutea căreia își pot orienta și structura mai clar și realist viitoarea cercetare (Referatul 1).

Comentarii critice

Deși metoda e flexibilă și rezultatele aplicării ei în ultimii ani s-au dovedit în general bune, interactivitatea critică nu este ușor de obținut/stimulat, în mare parte din cauza bazei culturale adesea prea subțire a studenților, dar și a faptului că foarte puțini au obișnuința argumentării și a dezbaterii.

În funcție de numărul de studenți înscriși, timpul de dezbateri se dovedește uneori prea scurt, ceea ce poate fi frustrant. Dar un timp mai lung de dezbateri poate deveni obositor și nu se atinge rezultatul dorit.

b) CIRCUMSCRIEREA TEMEI ÎNTRE RAȚIONALITATE ȘI SUBIECTIVITATE

To leave the emotions to the arts and humanities is to remove them from the compass of science and this would be to narrow science inappropriately.²⁶

Scurtă descriere a metodei și a sensului ei specific

Metoda se aplică în îndrumarea individuală, în mod special în primii doi ani de stagiul de cercetare. Este complementară celei prezentate anterior (metoda 8a, aplicată la curs) și se bazează pe „acquis”-urile de la acel curs și de la altele pentru care doctorandul optează. Ca și în cazul anterior, răspunde situației (cea mai frecvent întâlnită) în care doctorandul își alege o temă mult prea amplă pentru timpul limitat de cercetare, ceea ce pune în pericol rigoarea viitoarei cercetări. Dar se poate adapta și situației (mult mai rare) în care doctorandul își propune o perspectivă tematică prea îngustă/unilaterală.

Deși urmărește aceeași finalitate (circumscrierea tematică și metodologică) și se bazează tot pe logica demersului riguros de cercetare, mobilizează în acest sens și dimensiunea subiectivă/afectivă, al cărei rol în cercetare se întâmplă adesea ori să fie subestimat de îndrumător în favoarea caracterului științific, ori să fie supraestimat de doctorand, care are tendința să transforme teza într-un eseu subiectiv (eseu nu cere o argumentare riguroasă). Or, studii recente în didactica din diverse domenii pun în evidență rolul dimensiunii

²⁵ Critica este urmărită pornind de la sensul și baza ei epistemologică în relație cu modernitatea, pentru a ajunge la modalitățile de manifestare specifice în gândirea și practica arhitecturală contemporană. Domeniul criticii este esențial, dar fluid: obiectul lui este atât arhitectura ca producție artistică și socială, cât și teoretizarea/discursul; combină analiza istorică și estetică cu uzajul social, analiza cu interpretarea, ideologia profesională cu cea politică, în forme discursive variate; se suprapune parțial cu teoria arhitecturii; întreține relații cu critica de artă și cu teoria critică.

²⁶ REISS, J. Michael. The importance of affect in science education. In S. Alsop (éd.), Beyond Cartesian Dualism Encountering Affect in the Teaching and Learning of Science (p. 17-26). Dordrecht (NL) : Springer, 2005.

afective ca motor de cercetare și dimensiune structurantă sau organizatoare a activității și competențelor profesionale²⁷. Acest aspect este cu atât mai important cu cât arhitectii (adică majoritatea doctoranzilor noștri) au o sensibilitatea artistică dezvoltată și, adesea, o structură mentală mai puțin înclinată spre abordarea strict rațională.

Metoda urmărește :

_În primul rând, găsirea argumentată a feliei tematice pe care studentul o poate aprofunda în timpul dat, astfel încât să poată elabora o lucrare academică onestă, dintr-o perspectivă originală bine stăpânită și, eventual, deschizând căi pentru cercetări ulterioare proprii.

_În al doilea rând și spre deosebire de prima (care mobilizează în prima instanță gândirea rațională), această metodă vizează și producerea unei anumite „chimii afective” între îndrumător și student, ca fundament al unei bune colaborări, precum și între student și subiectul de cercetare, ca formă de rezistență individuală în perioada de cercetare, mai austeră și mai dificilă.

Deci, în mare măsură, metoda are și scopul de a-l motiva suplimentar pe doctorand și a-l întări întrucâtva în fața unei perioade dedicate cercetării, dar care implică inevitabil și frustrări/privațiuni în viața personală (aceasta este uneori și cauza abandonului).

Metoda se aplică prin discuții tematice one-to-one selectate din domeniului pe care studentul dorește să îl cerceteze, dar prin care îndrumătorul caută să tatoneze înclinațiile subiective ale studentului²⁸.

În principal, pune în lucru trei paliere aparținând atât cunoașterii de specialitate, cât și practicii pedagogice:

_stadiul cunoașterii (state of the art) și analiza direcțiilor de cercetare în acel domeniu tematic,

_stadiul cunoașterii studentului în tematica respectivă și, mai ales, sensul interesului lui pentru temă în termenii înclinațiilor lui subiective și intelectuale (de ce îi place/vrea să studieze acea temă?),

_aprecierea realistă a timpului pe care studentul îl poate aloca cercetării în timpul dat.

Este relevantă atât pentru doctorand, care ajunge să se cunoască mai bine și realizează amploarea cercetării și rigoarea direcțiilor ei specifice de abordare, cât și pentru îndrumător, care poate aprecia astfel înclinațiile și capacitățile individuale ale studentului, pentru a putea conduce îndrumarea pe o cale cât mai riguroasă științific în raport cu subiectul, dar și cât mai potrivită cu tiparul mental și temperamental al studentului.

Obiectivele didactice urmărite

_De conținut: delimitarea cât mai clară a subiectului cercetării prin decupaje argumentate din domeniul mare în care se încadrează tematic și metodologic, dar pe care doctorandul să și-o însușească cu plăcere/interes.

_Metodologic: găsirea perspectivei/perspectivelor de cercetare cele mai relevante pentru decupajul tematic respectiv și pentru doctorand.

_Psihologic: Stabilirea unei relații de încredere și cooperare cât mai prietenoase între doctorand și îndrumător, care se apleacă împreună asupra unei teme pe care o descifrează (din punctul meu de vedere, fiecare teză pe care am îndrumat-o a fost un prilej de cercetare și pentru mine).

Toate aceste avansează procesul de cercetare pe o cale cât mai bine adaptată doctorandului și tematicii, reduc riscului de blocaj intelectual sau psihologic, al divagațiilor sau al tratării superficiale a subiectului, evită „originalități” amăgitoare etc., prin discutarea/clarificarea lor în colaborare.

Cadrul formativ în care se aplică

Îndrumare doctorală, mai ales în primul și al doilea an, dar este aplicabilă pe tot parcursul perioadei, prin adaptarea la diversele stadii ale cercetării.

Comentarii critice

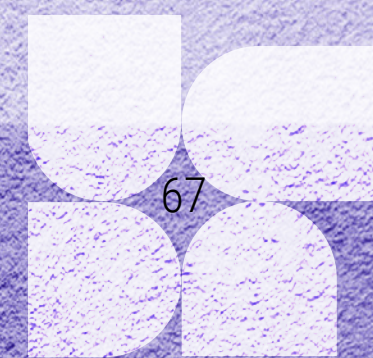
Din punctul meu de vedere, metoda dă rezultate foarte bune, dar numai cu condiția disponibilității îndrumătorului de a-l înțelege pe student și în termeni umani, mai departe de colaborarea strict științifică.

Poate preveni „crizele” care pot apărea pe parcursul stagiului (sau chiar abandonul) și poate stimula creativitatea originală, dar cere diplomație și o anume delicatețe în abordare, pentru a nu descuraja studentul nici în fața domeniului, nici în fața greutăților care îl așteaptă și pentru a crea încredere.

_Metoda poate fi sprijinită și de discuțiile libere din cadrul Comisiei de îndrumare, unde empatia poate face mult mai eficientă critica, oricât de severă ar fi ea, cu atât mai mult cu cât sugestiile comisiei pot deveni subiecte de deliberare între doctorand și îndrumător după fiecare susținere. De aceea, comisiile de îndrumare trebuie alese cu grijă

²⁷ GILLET Guillaume, ASLOUM Nina, « La dimension affective comme moyen de l'activité et de son apprentissage. Le cas de la formation des professeurs techniques de l'enseignement agricole », Travail et Apprentissages, 2020/1 (N° 20), p. 54-76. DOI : 10.3917/ta.020.0054. URL : <https://www.cairn.info/revue-travail-et-apprentissages-2020-1-page-54.htm>; vezi și DUSSARPS Clément. « Dimension socio-affective et abandon en formation ouverte et à distance. Sciences de l'information et de la communication ». Université Michel de Montaigne - Bordeaux III, 2014.; pentru reabilitarea afectivității ca obiect de cercetare, vezi BONNET Thomas, ROCHEDY Amandine, De la (re)découverte des affects à l'affectivité limitée : une ethnographie enrichie par la combinaison méthodologique, în Recherches qualitatives, Volume 39, numéro 2, automne 2020, p. 1–14. URL: <https://www.erudit.org/fr/revues/rechqual/2020-v39-n2-rechqual05669/1073506ar/>

²⁸ Se poate aplica, dacă și unde e cazul, și prin discuții în doi (maximum trei doctoranzi), atunci când domeniile tematice sau metodologică se intersectează (dar acesta este un caz rar).



08

DESPRE CERCETAREA
ȘTIINȚIFICĂ DOCTORALĂ
TRANSFORMAȚIONALĂ A
VIITORULUI.

Noi abordări
creative și metode
transdisciplinare
euristice și etice
în societatea
conștiinței

8. DESPRE CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ DOCTORALĂ TRANSFORMAȚIONALĂ A VIITORULUI. Noi abordări creative și metode transdisciplinare euristice și etice în societatea conștiinței

dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Motto: "Educația nu înseamnă a umple o căldare, ci a aprinde un foc" Willian Butler Yeats

Complexitatea lumii actuale și transformarea fără egal la care asistăm astăzi în toate domeniile vieții, impune trecerea la un proces educațional prin care să se reformuleze conceptul de educație și formare a cercetătorului de tip clasic. În cadrul tezelor doctorale, doctorandul și cercetătorul/, alături de cei care cerce-

tează direct sau fac parte din procesul integrat al cercetării (coordonatorul științific, membrii din comisia de îndrumare), trec în același timp, cu toții, printr-un proces complex de dezvoltare științifică, profesională dar și personală.

Această formare transformatoare e necesar a fi realizată în acord cu abilitățile și potențialul individual, care poate fi impulsionat din punct de vedere creativ prin noi metode euristice de abordare și cercetare. Aceasta se realizează în corelare cu nevoile societate din profesie, dar și în concordanță cu omul-cercetător care este unic, ceea ce determină un proces de (re) definire permanentă a relației între actualitatea și inovarea în cercetarea din domeniul specialității și dezvoltarea personală ca cercetători, ai celor implicați în acest proces complex.

Evidențierea fenomenului din fizica cuantică prin care măsurarea sau observarea produce modificări asupra fenomenului studiat, a condus la ideea științifică fără precedent prin care cercetătorul nu este niciodată independent sau neutru față de investigația sa, ceea ce înseamnă că toate aspectele procesului de cercetare se află în interdependență în cadrul unei viziuni holistice, validată ulterior și de alte teorii științifice, care devin caracteristici recunoscute epistemologic, importante și în cercetarea actuală din domeniul urbanistic și arhitectural.

Binomul educație - cercetare științifică, este necesar să susțină și să fundamenteze în prezent cele mai mari resurse ale viitorului, care sunt cunoașterea și conștiința, pentru că acestea sunt căi prioritare în cerce-

cetare, vectori importanți de "străpungere" ai educației transformatoriale, în conexiune cu etica și meta-etica aplicată în cercetare, cu rol esențial în educația multidimensională a actualei societăți a cunoașterii.

În ultimele decenii am asistat la un proces prin care câmpul fiecărei discipline a devenit din ce în ce mai restrâns, ceea ce a făcut ca dialogul între discipline diferite să devină din ce în ce mai dificil, uneori chiar imposibil. Asistăm în prezent la o nevoie profundă de transformare a procesului cercetării, care e necesar să susțină construirea de noi punți între discipline. Temele majore ale cercetării nu mai pot fi dezvoltate cu aport inovativ, decât la intersecția a mai multor specialități, aflate în relație cu specialitatea de bază. Din punct de vedere epistemologic, încă de la sfârșitul sec. XX, au apărut conceptele de pluridisciplinaritate și interdisciplinaritate, urmate ulterior de transdisciplinaritate²⁹, ca metodă euristic-creativă. Toate au adus contribuții însemnate în metodologia cercetării, având aplicații importante, inclusiv în cercetarea doctorală a domeniilor „Urbanism” și „Arhitectură”, care în mod tradițional sunt domenii aflate la confluența mai multor științe conexe, cu arta, estetica, cultura, dar și cu dezvoltarea inovativă a unor noi concepte care se pot reflecta în societate și în modul de viață.

Disciplinaritatea, pluridisciplinaritatea, interdisciplinaritatea și transdisciplinaritatea, sunt metode complementare ale cercetării științifice, reprezentând cele "patru săgeți ale unuia și aceluiși arc: cel al cunoașterii"³⁰. Pe de alta parte, transdisciplinaritatea se referă și la ideea de integraționism științific, depășind ideea că fiecare disciplină științifică sau artă răspunde doar de câte un segment al totalității distinct. Astfel, elaborarea unei noi filozofii mediatore a dialogului între mai multe sau chiar toate domeniile cunoașterii, este un obiectiv prioritar al transdisciplinarității³¹.

Educația "are dificila misiune de a transmite o cultură acumulată de secole, dar și o pregătire pentru un viitor în bună măsură imprevizibil", așa cum afirma Jacques Delors³². Ideea conduce la discutarea direcțiilor de restructurare a realității educaționale la începutul acestui mileniu, într-o societate caracterizată printr-o dinamică accelerată și profundă a schimbărilor structurale, tehnologice, dar și a plasării omului/cercetătorului/specialistului în contextul acestora, către globalizare sau atomizare, în care se inserează noile tehnologii. Raportul Delors, pune accentul pe cei „patru stâlpi” ai unui nou tip de educație, respectiv: „a învăța să cunoști” – învățarea metodelor care ne ajută să distingem ceea ce este real, de ceea ce este iluzoriu și să avem o cale de acces la cunoștințele

29 Vezi și Cerasella Crăciun, "Pluridisciplinaritate, interdisciplinaritate și transdisciplinaritate - metode de cercetare a metabolismului urban", în "PLANNING AND DESIGNING SUSTAINABLE AND RESILIENT LANDSCAPES", (editori: Crăciun, Cerasella; Bosteanu-Dan, Maria), ISBN 978-94-017-8535-8, Ed. Springer, 2014.

30 Basarab Nicolescu, *Transdisciplinaritatea. Manifest.*, Editura Polirom, Iași, 1999, pag. 55.

31 Cerasella Crăciun, *Metode de Abordare și Cercetare Exploratorii în Urbanism și Peisagistică. Epistemologia și Transdisciplinaritatea - Instrumente de cercetare a Peisajului Natural, Antropic și Cultural*, Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2012.

32 Jacques, Delors, *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru educație în sec. XXI*, Ed. Polirom, Iași, 2000.

epocii în care trăim; „a învăța să faci” – dobândirea unei meserii și a cunoștințelor și practicilor asociate acesteia, precum și învățarea creativității, evitând pericolul specialității extreme; „a învăța să trăiești alături de ceilalți” – respectarea normelor ce reglementează raporturile dintre ființele ce formează o colectivitate cu deschidere către atitudinea transculturală, transreligioasă, transpolitică și transnațională; „a învăța să existe” – explorarea certitudinilor, credințelor, condițiilor noastre, o educație integrală a omului.”

În prezent, se constată că este insuficientă doar existența unui program educațional de calitate, care să fie focalizat pe „alimentarea” educației inteligenței studentului/doctorandului, ci este necesară ghidarea constructivă către coagularea și dezvoltarea cu susținerea echipei de îndrumare, dar și a omului ca personalitate unică implicată în procesul de cercetare, printr-un învățământ inteligent euristic-creativ. Acestea sunt necesare pentru a putea analiza, documenta, cerceta și a face prognoze importante pentru viitorul specialității, necesar a fi întotdeauna etic și în sprijinul domeniului (teoretic și aplicabil în mod real), al omului, comunității și al vieții la nivel larg și general, inclusiv prin abordarea și înfruntarea fără teamă a unui posibil succes sau eșec. Noile idei vor permite evoluția către misiunea de bază, uitată uneori a învățământului, aceea de a-și aduce contribuția directă în procesul transformărilor societății și al conștiinței umane.

Inițial, în demersul istoriei epistemologiei ca filosofie a cunoașterii, știința și cultura erau inseparabile, ele conlucrau asupra sensului universului și al vieții, iar această legătură nu se rupsesse încă în perioada

Renașterii, când prima universitate, așa cum îi indica și numele, studia „universalul”, indiferent de domeniul specialității. Diversificarea ulterioară a științelor considerate moderne, a produs o „ruptură” prin care știința și cultura nu au mai avut nimic în comun, fiind chiar separate ca domenii distincte, ceea ce a condus ulterior, prin dezvoltarea procesului metodologiei cercetării, la o fragmentare intensă, inclusiv în interiorul uneia și aceleiași culturi sau științe.

În prezent, sistemul educațional în general și, cu atât mai mult, cel situat la conexiunea între educație-profesie-aplicabilitate reală, prin cercetarea dezvoltată prin tematicile tezelor doctorale, implică un proces complex integrat și sensibil. În afara studiului documentar și/sau aplicat pe domeniul de specialitate (urbanism și arhitectură, în cazul școlilor doctorale din U.A.U.I.M.), este absolut necesar să se introducă un nou mod de abordare și colaborare. Este nevoie de un nou mod de a gândi în esență, care devine absolut determinant pentru evoluția actuală a procesului de învățământ al ciclului III al școlilor doctorale și al cercetării, în condițiile trecerii de la Societatea Informațională, prin Societatea Cunoașterii, către Societatea Conștiinței.

De altfel, în prezent Societatea Conștiinței devine un nou concept creativ-uristic și țel final al cercetării actuale, deși inițial a fost un concept introdus ca „model sau ideal etic dezirabil al viitorului”³³, determinat de o viziune filosofică și de progresele tehnologiei informației. Aceasta conduce către noi paradigme legate de procesul integrat al triadei Educație – Cercetare – Conștiință, ca vectori importanți, cu trimitere către

întrebări nu numai de mare actualitate, ci și fundamentale cu privire la existență în general, și la relația dintre Educație/Cunoaștere³⁴/Conștiință/Etică, în particular. Acest proces se dezvoltă mai ales odată cu noile direcții create de dezvoltarea fără precedent a tehnologiei informaționale, a neuro-științelor și a IA, cu repercusiuni profunde în cercetarea de specialitate și cu mari transformări viitoare, greu de preconizat și prognozat.

Domeniile integrate de sinteză, artă și știință în același timp, așa cum sunt domeniile de cercetare doctorală din UAUIM (Urbanism și Arhitectura), implică un mod de abordare asumată și conexiuni cu o multitudine de domenii conexe domeniului de bază educațional al specializării, cu domenii de graniță sau direcții de cercetare științifică de tip transdisciplinar (inclusiv prin prisma științelor complexității, ecologiei, humanologiei, capitalismului regenerativ, psihologiei comportamentale, circularitate, medicina urbană a mediului social, metabolism și patologie urbană, etc.).

În ceea ce privește metodologia cercetării, în prezent există mai multe metode de cercetare considerate creativ-uristice care pot să își aducă plus-valoarea în cercetare și care pot fi diferențiate în funcție de tematica generală și tema tezei doctorale, punându-se accent pe diferite strategii formative pentru activarea potențialului creativ.

Pluridisciplinaritatea de exemplu, se referă la cercetarea unui obiect dintr-una și aceeași disciplină prin intermediul mai multor discipline deodată. Astfel,

obiectul studiului și al cercetării se va îmbogăți, în urma relaționării cu alte discipline, cercetarea pluridisciplinară aducând un plus disciplinei respective. În acest sens, o altă metoda de cercetare, implică interdisciplinaritatea, care se referă la transferul metodelor dintr-o disciplină în alta, fiind un fenomen complex, generator de inovație și în domeniul tezelor doctorale prin: fragmentarea disciplinelor, recombinația acestora, difuzia conceptelor și împrumut de metode din alte discipline, etc., în specialitatea de bază a domeniului vizat de teză.

Metodele de cercetare de tip transdisciplinar, sunt considerate metode euristic-creative ale viitorului cercetării, odată cu apariția termenului și dezvoltarea conceptului care a apărut acum trei decenii în lucrările unor cercetători diferiți, precum Jean Piaget, Edgar Morin, Eric Jantsch. Pentru a se exprima nevoia depășirii frontierelor dintre discipline, au apărut metodele de cercetare transdisciplinară cu referire directă inițială la „...ceea ce se află în același timp și între discipline, și înăuntrul diverselor discipline, și dincolo de orice disciplină. Finalitatea sa este înțelegerea lumii prezente, unul din imperativele sale fiind unitatea cunoașterii”³⁵.

Transdisciplinaritatea pune în discuție ideea de integraționism științific, de mare „carte a naturii” în care fiecare disciplină științifică sau artă răspunde de câte un segment al totalității cercetării, inclusiv în cadrul cercetării aplicate pe teze doctorale de specialitate sau la contactul între două sau mai multe alte specialități.

34 Vezi și Mihai Drăgănescu, *De la societatea informațională la societatea cunoașterii*, Editura Tehnică, 2004.
35 Op. Cit., pag. 53.

Cercetarea transdisciplinară, inițiată de Basarab Nicolescu, prin „Manifestul transdisciplinarității”, propune un program pentru acțiune al viitorului, care e necesar a se discuta și a găsi răspunsuri la marile probleme ale lumii contemporane, prin generoasa „unificare a științei, culturii și sacrului”, care tinde către o unitate a cunoașterii, în aspecte integrate. La nivelul întregii societăți actuale, se resimte nevoia de schimbare de paradigmă care deja conduce către diferite „dispute” în domeniu, această schimbare transformațională³⁶ și regenerantă, legată de întrebarea dacă educația actuală nu cumva distruge creativitatea umană.

De altfel, sunt mulți gânditori români care au adus contribuții importante la dezvoltarea transdisciplinarității ca metodă euristică de cercetare, îndreptându-se în ultimul deceniu și deschizându-se calea către alte metode euristice, inclusiv cele etice, având în vedere că așa cum susținea și Michel Camus că: „Știința fără conștiință nu înseamnă decât ruina sufletului. Văd în Transdisciplinaritate Marea Cotitură a secolului al XXI-lea”.

Când se face referire la tematicile tezelor doctorale, este necesar a se pune în discuție cercetarea unor probleme actuale și provocatoare ale timpului nostru, dar și al viitorului. Paradigma actuală în care ne desfășurăm activitatea profesională integrată, educațională, de proiectare și de cercetare, este imersată în prezent într-o neuro-lume (neuroworld) aflată în permanentă interconectivitate dinamică și metamorfoză,

în contextul conexiunilor și relațiilor între cunoaștere și educație, conștiință și dezvoltarea umană, informație și tehnologie.

Utilizarea tehnologiei și IA sau a noilor concepte urbanistice și arhitecturale în ideea susținerii etice a vieții, implică o bună documentare și cercetare a direcțiilor pozitive și de dezvoltare, dar și a limitărilor acestora și a posibilității de a fi utilizate în mod negativ, posibil chiar în manipulare și control. În acest sens, este nevoie de documentare profundă realizată la granița științei de bază a specialității, printr-o viziune cuprinzătoare a studiilor teoretice, experimentale și aplicate practic inclusiv în procese/situații reale, opuse procesului fragmentării de tip clasic, pentru reorientarea către integrare holistică și etică a cunoștințelor dobândite și/sau aplicate.

Este determinantă astăzi activarea și dezvoltarea capacității creative, care conduce la foarte multe întrebări și dispute cu privire sistemul educațional care actualmente e considerat că mai degrabă distruge și/sau subminează capacitatea de a gândi și de a realiza conexiuni logice și creativitatea „actorilor” implicați în proces, a resurselor umane asociate procesului educațional și al cercetării (îndrumători, cadre didactice, comisii, manageri implicați în sistemul de învățământ).

Deci, este absolut necesar să transformăm și să reconsiderăm problema creșterii potențialului creativ al studentului, care se dezvoltă în paralel și concomitent

alături de îndrumători, demers absolut necesar pentru toate specialitățile și ramurile educaționale, nu numai pentru cele considerate din start mai creative. Programul doctoral este susținut nu numai prin eforturile studentului, ci și prin cel al coordonatorilor, îndrumătorilor, specialiștilor contactați de doctorand și comisiei de îndrumare, fiind un demers comun și concertat care oferă doctoranzilor (dar își oferă și lor înșiși șansa și oportunitatea de cercetare și de dezvoltare proprie, într-o echipă integrată.

Acest proces complex se face însă mai ales prin profesori inteligenți, creativi și proactivi, care nu renunță niciodată în devenirea lor de a fi cu adevărat în final „semănători de idei”, care așteaptă ca „semințele să germineze”, pentru că „supraviețuirea noastră ca specie poate fi pusă în pericol dacă nu vom ajunge la nivelul de conștiință care să permită saltul de la competiție la cooperare, de la dependență, la interdependență, de la eficiență la armonie³⁷, toate acestea marcate în prezent și de o mare responsabilitate etică legată de viitorul tehnologic și al dezvoltării IA.

Astfel, se pune astăzi din ce în ce mai acut problema „instaurării unui nou tip de educație care va permite evoluția universităților ce pot deveni focarul unui nou tip de umanism³⁸, apărând astfel discuția sensibilă

și profundă a modului în care sistemul educațional ar trebui gestionat cu mare atenție prin prisma metodelor etice și meta-etice³⁹, dacă se îndreaptă către o zonă pozitivă cu adevărat a noului termen numit transumanism, sau nu.

În cadrul școlilor doctorale, precum și în sistemul educațional în general, este necesară asumarea rolului și a misiunii de responsabilitate științifică, profesională, dar și socială, pentru a facilita transferul de cunoștințe în impactul pe care îl are în practica de specialitate, dar și către societate, prin formarea unor specialiști bine pregătiți la schimbare.

Evenimente neașteptate de tip „Lebăda Neagră”⁴⁰ pot deveni chiar o metodologie euristică cu rezultate inovatoare în domeniul cercetării doctorale, transformând esențial uneori nu numai modul de desfășurare și rezultatul unei cercetări, ci chiar al activității educaționale și al vieții generale, într-un anumit spațiu și timp contemporan. Evident că este necesară o nouă abordare creativă și inovativă în educația multidimensională din actuala societate a cunoașterii, care nu se poate dezvolta decât printr-un proces de mentorat, continuu și susținut, ghidare și leadership de tip transformațional în educație, prezentat uneori ca o nouă paradigmă într-o societate în care se găsesc destul

36 Vezi și Cerasella, Crăciun, „Manifest pentru o schimbare de paradigmă în educația transformațională conștientă a viitorului” în Mentoring Project – „Calitatea Vieții. Tehnologie în retroumanism. Viitorul cu puterea Comunităților” – Caiet Documentar 5, ISBN 978-606-94561-7-0, Vol I - ISBN 978-606-94561-8-7, Editura Club România, 2020

37 Idei aprofundate și demonstrate prin *Nexialism și Știința Complexității* – vezi Florin Munteanu, *Semințe pentru altă lume*, Editura Nemira, 1999.

38 Numit „*transumanism*” de către Basarab Nicolescu, în *Transdisciplinaritatea. Manifest.*, Editura Polirom, Colecția „Idei Contemporane”, Seria Plural, Iași, 1999, pag.164.

39 Vezi și Cerasella, Crăciun, Andreea, Acasandre, „Landscape Right” And “Right To Landscape”. Landscape as a Tool of Meta-ethic and Multidimensional Education in the Knowledge Society, în „Multidimensional Education and Professional Development. Ethical Values” – MEPDEV 2015.

40 Concept fundamentat de Nassim Nicholas Taleb, *Lebăda neagră. Impactul foarte puțin probabilului*, Editura Curtea Veche, Bucu-

de rar mentori sau maeștrii, ca în vechile școli. Acest demers trebuie să se bazeze pe un proces de mentorat creativ, de valoare, pe transformare și inspirație, precum și prin creșterea resurselor motivaționale în cercetare, analiză, documentare, identificare, dar și de dezbateri și împărtășire a viziunii științifice, urmată de traducerea acesteia în fapt, pentru continuarea eforturilor și a prestigiului dobândit de-a lungul timpului în învățământul românesc.

Arhitectura și Urbanismul și, în mod particular Peisajul ca subdomeniu sensibil (în toate tipologiile sale – cvasi/semi-natural, antropocentric și cultural și la toate scările lui de abordare – macro-, mezo- și de detaliu), acoperă un câmp educațional conexe și integrat transdisciplinar, mult mai extins prin influențe asupra altor specialități în cadrul altor componente, cu efecte directe asupra societății. În acest sens, are un impact major în lumea contemporană, nu numai în dezvoltarea așezărilor umane, ci și din punct de vedere economic, cultural, social, antropologic, al calității vieții, al patologiei și al sănătății comunităților, etc., în contextul dinamicii actuale și a activității de formare continuă în domeniu.

Este necesar ca studenții, susținuți de coordonatori și îndrumători, să dobândească nu numai metodologii creativ-euristice și transdisciplinare în cercetare, ci și să învețe cum să abordeze și să gestioneze informațiile, instrumentele și faptele logice conexe, prin creativitate, sau să își folosească cunoștințele și competențele dobândite într-un mod proactiv în slujba breslei și a comunității. Acestea sunt dublate de

integrarea noilor tehnologii apărute pe baza propriei inteligențe emoționale și a capacității de a-și gestiona chiar posibilele eșecuri, renunțări, (re)delimitări ale obiectului cercetării, constrângeri, contradicții sau chiar posibilele conflicte care pot să apară, mai ales în parcurgerea unei cercetări științifice doctorale, în care presiunea profesională și temporală, poate fi extrem de prezentă.

Cadrul didactic este necesar a fi: "busolă" dând direcția procesului educațional, ca axă principală a acțiunii, fără să impună modul în care se realizează aceasta; "magnet" – prin conexiunea de direcții și acțiuni necesare atingerii obiectivelor și scopurilor educaționale; "punte" – care să integreze abordări diferite și resurse umane cu personalități distincte, susținându-le nu numai educațional și profesional, ci și la nivel psihologic-uman, inclusiv în situații complexe sau în cauze de forță majoră (de ex. recenta pandemie de coronavirus COVID 19 care a produs multiple și complexe disfuncționalități psiho-sociale în domeniul educațional, necercetate încă).

Acest demers nu se poate realiza decât în triada doctorand – coordonator științific – echipă de îndrumare, care se află într-un proces de interconectivitate dinamică și metamorfoză, în contextul conexiunilor și relațiilor dintre tematică și context, metodă și proces, dezvoltare și limitare, conștiință și educație, informație și tehnologie, ce conduc în final prin cunoaștere etică, către conștiință creativă.





09

Bibliografie

9. Bibliografie

- Crosby, C.J. (2019). *Built to Help Each Other*, Radius Book Group
- Aryee, S., Wyatt, T. Stone, R. (2007). Early Career Outcomes of Graduate Employees: The Effect of Mentoring and Ingratiation, în *Journal of Management Studies* 33(1):95 – 118
- Zelditch, M. (1995). Mentor roles, în *Proceedings of the 32nd Annual Meeting of the Western Association of Graduate Schools*, 11. Tempe, Ariz.
- Knowles, M. (1975). *Self-Directed Learning*. Chicago: Follet.
- Knowles, M. (1984). *The Adult Learner: A Neglected Species* (3rd Ed.). Houston, TX: Gulf Publishing.
- Smith, M. K. (2002). 'Malcolm Knowles, informal adult education, self-direction and andragogy', the encyclopedia of informal education
- Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J.(1996). "Transformative Theory of Adult Learning." în M. Welton (ed.), în *Defense of the Lifeworld*. Albany: State University of New York Press, 1995. Mezirow, J. "Contemporary Paradigms of Learning." *Adult Education Quarterly*, 1996, 46 (3), 158–172. Mezirow, J., and Associates (eds.). (1990). *Fostering Critical Reflection in Adulthood*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Manathunga, C. (2006). The development of research supervision: "Turning the light on a private space", in: *International Journal for Academic Development, International Journal for Academic Development*, Volume 10, 2005 - Issue 1, 17-30
- Brew, A., Peseta, T. (2004). Changing postgraduate supervision practice: a programme to encourage learning through reflection and feedback, în *Innovations in Education and Teaching International* Volume 41, 1, 5-22,
- Cranton, P. (2013). *Transformative Learning*. In: Mayo, P. (eds) *Learning with Adults*. International Issues in Adult Education. SensePublishers, Rotterdam.
- Grierson, D., Munro, K. (2018). Towards transformative learning methods for interdisciplinary postgraduate education for sustainable development (esd): a case study. în *Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research*
- Wals, A.E.J. (2013). Sustainability în higher education în the context of the UN DESD: a review of learning and institutionalization processes, *Journal of Cleaner Production*
- Golde, Chris M.; Dore, Timothy M. (2001). *At Cross Purposes: What the Experiences of Today's Doctoral Students Reveal about Doctoral Education*, ERIC, Wisconsin Univ., Madison.
- Petrișor A.-I. (2020), Peer Review Under the Ethical Lens: Possible Questions, *BOSNIACA - Journal of the National and University Library of Bosnia and Herzegovina* 25: 183-197.
- Petrișor A.-I. (2014), *Abordare și metode de cercetare cu elemente de autorat științific*, Editura Universitară „Ion Mincu”, București, România.
- Bibliografie capitol 7**
- CRĂCIUN, Cerasella, *Metode de Abordare și Cercetare Exploratorii în Urbanism și Peisagistică. Epistemologia și Transdisciplinaritatea - Instrumente de cercetare a Peisajului Natural, Antropic și Cultural*, Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2012.
- CRĂCIUN, Cerasella, capitol " Pluridisciplinarity, interdisciplinarity and transdisciplinarity - methods of researching the metabolism of the urban landscape" în "PLANNING AND DESIGNING SUSTAINABLE AND RESILIENT LANDSCAPES" ISBN 978-94-017-8535-8, (editori: Crăciun, Cerasella; Bostenaru-Dan, Maria), Editura Springer, 2014.
- CRĂCIUN, Cerasella, "Manifest pentru o schimbare de paradigmă în educația transformativă constituentă a viitorului", în *Mentoring Project – „Calitatea Vieții. Tehnologie în retroumanism. Viitorul cu puterea Comunităților"* – Caiet Documentar 5, ISBN 978-606-94561-7-0, Vol I - ISBN 978-606-94561-8-7, Editura Club România, 2020
- CRĂCIUN, Cerasella, „Eco-dezvoltare și peisaj în educația multidimensională, proiectarea și cercetarea transdisciplinară”, *INNO-Mincu, CNFIS-FDI-2021-0508*, 2021.
- CRĂCIUN, Cerasella, ACASANDRE, Andreea, „Landscape Right” And “Right To Landscape”. *Landscape as a Tool of Meta-ethic and Multidimensional Education in the Knowledge Society, în Multidimensional Education and Professional Development. Ethical Values – MEPDEV 2015*.
- DELORS, Jacques, *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru educație în sec. XXI*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- DRĂGĂNESCU, Mihai, *Conștiința, frontieră a științei, frontieră a omenirii*, *Revista de Filosofie*, XLVII, nr.1-2/2000.
- DRĂGĂNESCU, Mihai, *De la societatea informațională la societatea cunoașterii*, București, Editura Tehnică, 2004.
- MUNTEANU, Florin, *Semințe pentru altă lume*, Editura Nemira, 1999.
- NICOLESCU, Basarab, *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Editura Polirom, Colecția "Idei Contemporane", Seria Plural, Iași, 1999.
- NICOLESCU, Basarab, *Transdisciplinaritatea. Manifest.*, Editura Polirom, Colecția Idei Contemporane, Seria Plural, Iași, 1999, pag. 55.
- TALEB, Nassim Nicholas, *Lebăda neagră. Impactul foarte puțin probabilului*, Editura Curtea Veche, București, 2010.
- *** Neuroworld - <https://www.humanbrainproject.eu/>,
- *** The Brain Research through Advancing Innovative Neurotechnologies (BRAIN) -<http://www.nih.gov/science/brain>



10

EXEMPLE/FIȘE DE
METODE ȘI INSTRUMENTE
DE ÎNDRUMARE
DOCTORALĂ

METODA 1. Învățare participativă, reflectivă și colaborativă

Prof. dr. arh. Rodica Crișan

Scurtă descriere a metodei:

Procesul de predare-învățare include prelegeri tematice susținute de profesor, prezentări susținute de studenți și discuții în grup.

Prezentările susținute de profesor au tematici decise împreună cu studenții. Aceste prelegeri nu se limitează la transferul de cunoaștere, ci aduc în atenția doctoranzilor posibile teme de cercetare, încurajând reflecțiile personale, gândirea critică și integrarea cunoștințelor nou dobândite în propriul sistem de referință (învățare participativă și reflectivă). Prezentările susținute de studenți în fața colegilor, constituie ocazii de învățare în grup (învățare colaborativă). Studenții își pot împărtăși public propriile cunoștințe și preocupări, atitudinile și convingerile, astfel încât efectele învățării să poată fi maximizate. Prin interacțiune și comparare cu ceilalți, studenții își pot revizui înțelegerea unor concepte, putând totodată să își identifice și corecteze lacunele în cunoaștere, dar și în comunicarea publică a ideilor proprii.

Tipul de activitate la care se referă metoda (curs sau îndrumare):

Curs

Obiectivele didactice urmărite

Cunoașterea scenariilor culturale și operative actuale ale cercetării cu privire la impactul tehnologiei în creația de arhitectură, efectele proceselor constructive asupra mediului și reutilizarea resurselor

construite. Dezvoltarea capacității de a găsi, selecta și utiliza informațiile relevante pentru un anumit scop de cercetare, a gândirii critice, precum și a capacității de a construi ipoteze și puncte de vedere originale pe baza informațiilor obținute. Dezvoltarea capacității de a sintetiza și comunica public rezultatele cercetării proprii, precum și de a dialoga constructiv într-un grup de cercetători.

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent: Anul 1

Instrumente folosite:

Prelegeri tematice cu suport multi-media și discuții în grup.

Comentarii critice:

Profesorul are rol de facilitator al procesului de învățare, folosind cele mai relevante metode indicate de literatura de specialitate. Elementul definitoriu al procesului de predare-învățare îl constituie implicarea activă a studenților.

METODA 2.Înțelegerea cercetării doctorale ca proiect de cercetare

Prof. dr. ecol., dr. geogr., habil. urb. Alexandru-Ionuț Petrișor

Scurtă descriere a metodei

Metoda constă în prezentarea sistemică a cercetării doctorale ca proiect, cu o finalitate, un plan de lucru și livrabile. Pe baza acestora, în mai multe ședințe de lucru, doctorandul își definește produsul final al tezei, apoi realizează două scheme, o schemă conceptuală a conținutului, incluzând relaționarea principalelor concepte utilizate, subordonate ierarhic unele altora, și una operațională, ce reunește conținutul tezei (bazat pe schema anterioară) relaționat cu livrabilele - referate, articole, prezentări în conferințe. Fiecare referat este relaționat cu această imagine de ansamblu, doctorandul trebuind să precizeze rolul său în contextul întregii cercetări doctorale.

Tipul de activitate la care se referă metoda (curs sau îndrumare):

Îndrumare

Obiectivele didactice urmărite

Înțelegerea sistemică a cercetării doctorale ca proiect, cu o finalitate, un plan de lucru și livrabile și reevaluarea continuă a propriului parcurs în acest context

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent:

Etaple inițiale, cu o reevaluare permanentă a parcursului doctoral raportată la rezultatele etapei.

Instrumente folosite

Schemele conceptuale, diagramele de proces

Comentarii critice

Metoda permite evitarea detaliilor inutile, a abaterilor către direcții colaterale, un mai bun management al resurselor, în special al timpului. În același timp, teza și cercetarea doctorală sunt înțelese sistemic, produsele fiind mult mai bine coagulate. În plus, doctoranzii înțeleg ansamblul și importanța fiecărei componente a acestuia, acordând mai multă atenție fiecărui produs în parte. Rezultatul este un parcurs firesc, fără salturi, mai ales în final. Abordarea ca proiect include o mai bună percepție a procesului de cercetare în sine.

METODA 3. Discuție tematică structurată

Prof.dr.arh. Angelica Stan

Scurtă descriere a metodei

Discuțiile tematice structurate sunt organizate de conducatorul de teză sau la solicitarea doctorandului, vizând fie anumite teme de cercetare relevante pentru teza în cauză, fie studiile de caz, fie bibliografia, redactarea etc, în funcție de etapa în care se află procesul cercetării.

Discuțiile structurate au și rolul de a elucida anumite aspecte problematice din parcursul doctoral, punctele critice ale cercetării, întrebările de cercetare, absența unor date sau modul de raportare la literatura consultată.

Cadrul formativ în care se aplică

Îndrumare doctorală

Obiectivele didactice urmărite

- promovarea gândirii (auto)critice
- clarificarea modului de a pune întrebările de cercetare
- definirea și formularea permiselor de cercetare ("Ce este o premisă?")
- ghidajul cercetării pe un drum optim în raport cu etapa în care se află teza și cu resursele disponibile

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent

anii 2-3

Instrumente folosite

sesiune de Q&A, proiectie video, desene schematiche explicative

Comentarii critice

Metoda se bazează pe o interacțiune clasică de tip one-to-one, dar dacă între conducătorul de teză și doctorand nu există o bună comunicare, empatie și respect reciproc, atunci rezultatul este nesatisfăcător.

Metoda nu presupune un feedback pe loc din partea doctorandului, ci rezultatul se măsoară exclusiv prin finalizarea și calitatea referatului/ tezei - ceea ce, dacă acest lucru presupune un timp îndelungat, îi diminuează eficiența.

METODA 4. Învățare individualizată, activă și reflectivă

Prof. dr. arh. Rodica Crișan

Scurtă descriere a metodei

Metoda consideră studenții doctoranzi ca personalități autonome, ei fiind principalii responsabili pentru stabilirea și atingerea obiectivelor lor de învățare, alegând cum, când și unde învață. Profesorul conducător de doctorat are doar rol de sfătuitor, ghid și moderator al procesului de învățare (și nu cel de a opera un transfer de cunoștințe structurate).

Cunoștințele anterioare ale studenților, precum și experiențele lor în context socio-profesional, sunt punctele de plecare pentru stimularea proceselor de învățare, unde studenții sunt cei care își definesc țintele, își construiesc propria bază de cunoștințe și își stabilesc propriul parcurs.

Învățarea individualizată, centrată pe student, este direct legată de metoda învățării active și cea reflectivă. De la caz la caz, metoda poate include elemente de învățare experiențială, învățare bazată pe probleme de rezolvat, învățare interdisciplinară, învățare transdisciplinară și/sau învățare transformativă⁴¹

Tipul de activitate la care se referă metoda (curs sau îndrumare): Conducere de doctorat

Obiectivele didactice urmărite:

- Cunoașterea literaturii de specialitate relevante pentru tema aleasă.
- Definierea clară a scopului cercetării.
- Cunoașterea și alegerea metodelor de cercetare adecvate scopului.
- Organizarea cercetării în raport cu timpul disponibil.

⁴¹ Terminologia referitoare la metodele de predare-învățare a fost preluată din capitolul "How to teach" al CASE Knowledge

Platform, din cadrul proiectul Erasmus+ CASE (Competencies for a sustainable socio-economic development), 2018,

disponibil la <https://www.case-ka.eu/index.html%3Fp=2740.html> (accesat 17.06.2023).

- Cunoașterea regulilor de redactare a unui text academic.
- Dezvoltarea capacității de sintetizare și explicare a rezultatelor cercetării, în scris și verbal.

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent:

Anii 1-2-3 / cu ponderi variabile ale componentelor metodei, în funcție de etapă și doctorand.

Instrumente folosite:

- Disponibilitate pentru discuții la solicitarea doctorandului.
- Sprijin acordat doctoranzilor în stabilirea structurii, conținutului, organizării și desfășurării programului de studii avansate și de cercetare științifică.
- Furnizare de surse bibliografice.
- Feedback pe text.
- Încurajarea participărilor la evenimente științifice și a publicațiilor.
- Încurajarea mobilităților internaționale.
- Orientare în carieră și mentorat în activitatea de predare complementară cercetării doctorale.

Comentarii critice:

Abordarea centrată pe student cere doctoranzilor să reflecteze asupra propriilor cunoștințe și procese de învățare, pentru a le gestiona și a ghida evoluția către un scop de cercetare clar definit, cu sprijinul profesorului conducător de doctorat și al comisiei de îndrumare.

Conform creatorului său, Jack Mezirow, învățarea transformativă (proprie adulților) se bazează pe ideea că, prin obținerea de informații noi, precum și printr-o reflecție critică succesivă, studenții își reevaluează ideile și înțelegerea din trecut; astfel, ei își schimbă viziunea pe măsură ce obțin informații noi⁴².

⁴² "[...] transformative learning is the idea that learners who are getting new information are also evaluating their past ideas

and understanding, and are shifting their very worldview as they obtain new information and through critical reflection."

WGU, "What is the transformative learning theory", 2020, disponibil la <https://www.wgu.edu/blog/what-transformativelearning->

METODA 5. Metoda redactării riguroase a unui text

Prof. dr. ecol., dr. geogr., habil. urb. Alexandru-Ionuț Petrișor

Scurtă descriere a metodei

Metoda constă în definirea de către doctorand a unui stil de redactare (inclusiv a unui stil bibliografic) sau alegerea unui model deja existent și concentrarea asupra detaliilor. Scopul exercițiului didactic este de a face doctorandul să acorde atenția cuvenită formei, înțelegând rigoarea științifică. Această rigoare se referă atât la redactarea în sine, cât și, în cazul bibliografiei, la rolul acesteia de a permite identificarea (găsirea) sursei citate prin prezența tuturor informațiilor necesare. De asemenea, se acordă o mare importanță și înțelegerii rolului auxiliarelor (imagini și tabele) ca suport al textului.

Tipul de activitate la care se referă metoda(curs sau îndrumare)

Îndrumare

Obiectivele didactice urmărite

Înțelegerea importanței rigorii științifice ca atribut specific al jargonului de specialitate

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent

Toate etapele

Instrumente folosite

Corecturi repetate urmate de discuții, pornind mereu de la întrebarea „care este regula?”

Comentarii critice

Spre exemplu, în cazul bibliografiei, doctoranzii tind să redacteze fiecare referință bibliografică folosind modul în care aceasta este citată sau se sugerează a fi citată, fără a armoniza referințele între ele și fără a înțelege importanța unor referințe complete, care să permită identificarea sursei. De asemenea, auxiliarele sunt adesea percepute ca ilustrații, și nu ca aparat critic. În cazul acestora, accentul cade pe posibilitatea înțelegerii lor fără a apela la text și a textului fără a apela la ele.

METODA 6. "Ambiguitatea este bună"

Prof.dr.arh. Angelica Stan

Scurtă descriere a metodei

Dwight Eisenhower - omul responsabil de planificarea invaziei Aliate în Europa în timpul celui de-al Doilea Război Mondial - a spus că „planurile nu înseamnă nimic, dar planificarea este totul”. Este o declarație care a dat naștere unei ramuri distincte în teoriile managementului, vorbind despre „Planificarea pentru ambiguitate”, stabilind instrumente și concepte care pot fi aplicate în contexte de muncă extrem de ambigue. Metoda ia în considerare un spectru larg de posibilități, stabilind premisele unei bune gestiuni a riscurilor și necunoscutelor de proces, asigurând un "tampon" pentru acomodarea variațiilor, învățând din experiențele trăite și selectând cazuri/ situații viabile.

Christoph H. Loch, Arnoud DeMeyer și Michael T. Pich propun și ei o metodă pentru a descoperi necunoscutele ascunse la începutul unui proiect cu scopul de a permite un proces sistematic de gestiune. Procesul implică întrebarea: „Ce știi și ce nu știi? și unde sunt cele mai mari lacune de cunoștințe?” (unde lacunele de cunoaștere identifică și locul unde pot apărea necunoscutele).

Cadrul formativ în care se aplică

Îndrumare doctorală

Obiectivele didactice urmărite

- Depășirea obstacolelor mentale datorate lipsei de date și/sau impreciziei rezultate din analize
- Avansarea către o viziune personalizată și corectă, pas cu pas, ghidată de răspunsuri fundamentate într-un context incert
- Situații unde datele nu sunt accesibile publicului, sau nu sunt deloc
- Situații locale cu un grad ridicat de incertitudine cu privire la viitor, din cauza unui context în dinamică rapidă

Instrumente folosite

Cartografierea riscurilor, diagrame, analiza fluxurilor, hărți ale proceselor

Pași:

- Identificați structura problemei
- Descompuneți problema generală în bucăți mai mici și relativ inteligibile
- Pentru fiecare bucată, efectuați identificarea riscului, identificați lacunele de cunoaștere sondând presupunerile într-un mod iterativ.
- Estimați complexitatea fiecărei părți a proiectului și a proiectului în ansamblu.
- Gestionați bucățile în mod paralel conform cadrului de gestionare a riscului proiectului de mai sus. (apud. Christoph H. Loch, Arnoud DeMeyer și Michael T. Pich, 2006)

Comentarii critice

Metoda poate furniza rezultate surprinzătoare:

- îmbunătățirea creativității proprii a studentului
- extinderea definiției învățării
- flexibilitatea învățării și a gândirii
- gestionarea proiectelor unde lipsesc datele de intrare

Referințe

Loch, C. H., DeMeyer, A., Pic M.T. (2006). Managing The Unknown: A New Approach to Managing Uncertainty and Risk in Projects, John Wiley and Sons, Inc.

Kazerounian, K., Foley, S. (2007). Barriers to Creativity in Engineering Education: A Study of Instructors and Students Perceptions. In Journal of Mechanical Design 129(7)

<https://www.pmi.org/learning/library/ambiguity-management-new-frontier-6285> accesat la 12.05.2023

METODA 7. Co-evaluare

Prof.dr.arh. Angelica Stan

Scurtă descriere a metodei

Metoda co-evaluării vizează utilizarea unor instrumente noi și creative, în format electronic, pentru a obține o interactivitate mai mare în mediul de învățare și pentru a realiza o evaluare care nu este doar obiectivă, ci și relevantă din perspectiva aici, atât a doctorandului cât și a profesorului. Metoda co-evaluării se aliniază la un mediu de învățământ care facilitează asumarea riscurilor intelectuale și care nu penalizează automat eșecul, ci mai degrabă conștientizează greșelile și învățarea pe baza asumării lor, promovând astfel creativitatea și deschiderea către cunoaștere.

Obiectivele didactice urmărite

- Reducerea riscului de blocaj intelectual
- Avansarea în procesul de cercetare
- Gasirea erorilor și discutarea lor

Cadrul formativ în care se aplică

Îndrumare doctorală

Instrumente folosite

<https://www.betterevaluation.org/en/choose-methods-and-processes>

The Rainbow Framework- https://www.betterevaluation.org/en/rainbow_framework

Criterii generale:

Raționalitate, Interpretare, Relevanță

Criterii specifice:

Încredere, Coerență internă, Coerență externă, Participare (elaborare plan), Conformitate Eficacitate, Alocare de resurse, Liderat Performance, Utilizare, Participare (implementare) (Oliveira, 2008)

Comentarii critice

Rezultate: Îmbunătățirea calității procesului de cercetare în studiile doctorale, mai ales în domeniul urbanismului

Referințe

Oliveira, V., Pinho, P. 2008. Evaluarea în planificarea urbană: de la teorie la practică Conferință: Evaluare în planificare

Reynolds, M (2007). „Evaluare bazată pe euristicele sistemelor critice.” În Utilizarea conceptelor de sistem în evaluare: o antologie de experți, editată de Bob Williams și Iraj Imam, 101-122. Point Reyes, CA: EdgePress. Disponibil online la: <http://oro.open.ac.uk/3464/>

<https://www.betterevaluation.org/en/choose-methods-and-processes>

METODA 8. INSTRUMENTE DE COACHING

Arh. drd. urb. Ioana Elisabeta Enache, arh. Maria Oltea Enache

Scurtă descriere a metodei

Instrumentele de coaching sunt folosite frecvent în antreprenoriat sau dezvoltare personală, iar preluarea lor în îndrumarea de doctorat poate contribui pozitiv la comunicarea între îndrumător și student pe parcursul studiului doctoral, precum și la păstrarea motivației și finalizarea cu succes a tezei. Aceste instrumente aplicate în momente cheie sau de impas ale parcursului studiului doctoral încurajează autorefecția și contribuie la autocunoaștere și la identificarea propriilor motivații și limitări, precum și la găsirea soluțiilor pentru a depăși blocajele de natură personală. Această metodă poate fi folosită la îndemânarea îndrumătorului sau independent, de fiecare student în parte, dacă se constată pierderea motivației. Metoda are forma unei fișe cu întrebări la care studentul răspunde în scris, înaintea sau la începutul studiului doctoral, iar apoi se revine la ele regulat (de exemplu la începutul fiecărui an) sau la nevoie.

Obiectivele didactice urmărite

- » Autorefecție personală față de parcursul doctoral
- » Identificarea unor soluții pentru menținerea motivației personale pe parcursul studiului și contracararea blocajelor
- » Finalizarea tezei

Cadrul formativ în care se aplică

Îndrumare doctorală, dezvoltare personală

Instrumente folosite

1. Analiza SWOT a relației personale cu studiul de doctorat.
2. Asumarea responsabilității (accountability): îndrumătorul încurajează păstrarea unui ritm al cercetării prin programarea unor întâlniri regulate și atribuirea unor sarcini pentru următoarea întâlnire, iar studentul va simți presiunea de a lucra constant la cercetare, fiind motivat de relația de încredere cu îndrumătorul. Îndrumătorul va încuraja crearea unui grup de semeni pentru sprijin și motivare reciprocă (grup format din studenții aflați sub îndrumarea sa sau la nivelul școlii doctorale). Prin îndemnarea directă a studenților de a participa la discuții de îndrumare în grup, comunicări științifice, conferințe, workshopuri, studenții vor fi motivați de rezultatul semenilor, de dorința de apartenență la grup și vor găsi sprijin reciproc, în contextul în care mulți doctoranzi se simt dezorientați și copleșiți de natura individuală a studiului doctoral. Îndrumătorul încurajează identificarea unui alt student ca partener pentru păstrarea motivației (accountability partner).
3. Listarea motivațiilor prin formularea răspunsului la următoarele întrebări: De ce ai început un studiu doctoral? Cum te afectează pozitiv terminarea doctoratului? Cum îi afectează pozitiv pe cei apropiați finalizarea doctoratului? Imaginează-ți cum te vei simți când vei termina doctoratul din punct de vedere emoțional. Vizualizează viitorul sub forma unei imagini cu tine după finalizarea doctoratului, incluzând componenta emoțională.
4. Listarea blocajelor: Enumeră minim patru motive sau tipare personale care te pot împiedica să termini la timp doctoratul. Identifică o metodă de contracarare a fiecărui motiv de blocaj. Exemplu: Am tiparul de a-mi pierde motivația la finalul proiectelor. Ca soluție îmi voi reciti lista motivațiilor oricând simt că mi-am pierdut motivația.

Comentarii

Rezultate: creșterea promovabilității studenților în cadrul școlilor doctorale, autocunoaștere, îmbunătățirea comunicării între îndrumător și doctoranzi.

METODA 9. Abordare creativ-euristica și etică integrată transdisciplinară

Prof. dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Scurtă descriere a metodei

Procesul integrat de comunicare și de predare-învățare include discuții libere directe și/sau în echipa de îndrumare cu punerea în discuție a unor posibile direcții de teme care pot fi dezvoltate din tematica generală, cu diferite abordări, posibilități de aplicare și finalități, punându-se accentul pe discuții constructive și transformarea temei inițiale prin noi abordări, prin poziționare la limita altor domenii, prin intermediul științelor conexe tematicii specialității sau prin exerciții de învățare, inclusiv de tip roll-playing, advocacy, hărți mentale, digrafice, space syntax și explorare holistică.

Dincolo de transferul de cunoaștere, participativitate, interacțiune și gândire reflexivă prin concluzii personale ale doctoratului, revizuirii, (re)limitare și (re)structurare, tema este cercetată prin intermediul unor ipoteze prin aplicarea mai multor metode de cercetare, atât clasice, cât și creativ-euristice transdisciplinare.

Studentii pot observa astfel, cum rezultatul cercetării se poate îmbogăți și chiar schimba prin această abordare din afara propriei specialități, iar în urma unui proces integrat de feedback, tematica și tema tezei doctorale de bază poate dezvolta noi abordări și ajunge la concluzii mai creative, asigurând componenta de originalitate și inovare.

Tipul de activitate la care se referă metoda (curs sau îndrumare): Îndrumare Doctorală

Obiectivele didactice urmărite:

- înțelegerea tematicii generale și a temei tezei doctorale, prin (re)definirea ca demers/proces, etapizare temporală, dar și ca produs final propus, eventual în mai multe posibilități de abordare;
- finalizarea și înțelegerea utilizând procese de adaptare, corectare, uneori chiar (re)structurare a planului doctoral inițial sau anterior;
- revizuirea schemei cercetării (atât în forma sa grafic-conceptuală, cât și la nivelul cuprinsului/ conținutului sau al categoriilor/tipologiilor studiilor de caz cercetate);
- înțelegerea tematicii prin prisma creativ-euristică;
- concepte utilizate într-un mod diferit, care pot să fie integrate în diferite ierarhii de probleme;
- ierarhizarea problematicii cercetată, atât din punct de vedere teoretic, cât și operațional;
- re-calibrarea conținutului și a conexiunilor integrate, inclusiv a rezultatelor științifice de pe parcurs (referate, capitole teză, articole, prezentări în conferințe, etc. – după caz).

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent:

Etapele inițiale și de pe parcurs, prin care conținutul tezei și schema cercetării este în permanență supusă unui proces de reevaluare a parcursului doctoral, raportat la rezultatele fiecărei etape/ referat.

Instrumente folosite:

Diagrafice, Matrice, Diagrame de proces, Modele, Scheme conceptuale, Grile și Tipologii, Metode de interpretare automate de tip Space Syntax, Schițe și Desene (după caz)

Comentarii critice:

În cadrul procesului cunoașterii științifice, sunt fundamentale următoarele etape:

- Confirmarea sau infirmarea ipotezelor/modelelor/prognozelor;
- Publicarea rezultatelor, pentru ca acestea să poată fi validate de alții;
- Transformarea/modificarea/dezvoltarea/invalidarea modelului și/sau a rezultatului final (în funcție de concluzii, rezultatul pe parcurs, al aplicațiilor, studiilor de caz, etc.);
- Dezvoltarea rezultatelor/concluziilor/teoriilor/strategiilor/matricelor/instrumentelor/ regulamentelor/ completărilor legislative/modelelor/tipologiilor - după caz și în concordanță cu tematica cercetării.

Referințe bibliografice:

*** Carta Transdisciplinarității I, Convento da Arrábida, 6 noiembrie 1994, Comitetul de redactare: Lima de Freitas, Edgar Morin și Basarab Nicolescu, traducere de Horia Vasilescu.

Augsburg, Tanya, *Becoming Interdisciplinary. An Introduction to Interdisciplinary Studies*, Dubuque, Kendall Hunt, 2005

Crăciun, Cerasella, "Metode de abordare și cercetare exploratorii în urbanism și peisagistică. Epistemologia și Transdisciplinabilitatea - Instrumente de cercetare a Peisajului Natural, Antropic și Cultural.", (106 pagini), ISBN 978-606-638-042-3, Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2012.

Crăciun, Cerasella, *Pluridisciplinarity, interdisciplinarity and transdisciplinarity - methods of researching the metabolism of the urban landscape*, in *Planning and Designing Sustainable and Resilient Landscapes* (editors: Crăciun, Cerasella; Bostenaru-Dan, Maria), Springer Geography, Editura Springer, 2014.

Jessop, Bob, Sum, Ngai-Ling, *On Pre- and Post-Disciplinarity in (Cultural) Political Economy*, *Économie et société-Cahiers de l'ISMEA*, 39(6), 993-1015, 2003.

Kafatos, Menas, Drăgănescu, Mihai, *Principles of Integrative Science*, București, Editura Tehnică, 2003.

Nicolescu, Basarab, *Transdisciplinabilitatea. Manifest*, Ed. Polirom, Iasi, 1999.

Nicolescu, Basarab, *Manifesto of transdisciplinarity*, New York, SUNY Press, 2002.

METODA 10. METODA AVOCATULUI

Prof. dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Scurtă descriere a metodei:

Aceasta metoda este considerată o metoda creativă de cercetare și este folosită cu precădere pentru a se depăși situația de indecizie, atunci când trebuie luată o poziție față de tematică, temă, demers sau rezultatele cercetării.

Este necesară în momentele cheie ale cercetării, în general în perioadele de finalizare ale referatelor sau ale tezei doctorale, precum și pe parcursul realizării, atunci când studiul poate ajunge în momente critice.

Din acest motiv, poate exista riscul "prizonieratului" față de poziția adoptată, iar metoda avocatului ajută depășirea propriei poziții adoptate în cercetare și eliminarea unei gândiri învechite sau unidirecționate, fără a lua în considerare și alte opinii, uneori contrare, de cele mai multe ori necesare pentru a lua o decizie echilibrată și optimă în cercetare.

Studentii pot observa astfel, cum prin critica abordării demersului și/sau al concluziilor parțiale/finale, rezultatul cercetării se poate orienta către noi direcții sau se poate îmbogăți și ajunge la alte concluzii, ce pot conduce către o abordare mult mai creativă și originală.

Tipul de activitate la care se referă metoda: Îndrumare Doctorală

Obiectivele didactice urmărite:

- dezvoltarea capacității de sinteză integrate;
- depășirea situației de indecizie, atunci când trebuie luată o poziție determinantă în cadrul cercetării;
- dezvoltarea unor puncte de vedere originale pe baza cercetării informațiilor contradictorii;
- înțelegerea procesului și extragerea unor concluzii importante pe parcurs;
- luarea unei decizii în continuarea cercetării sau pentru finalizarea acesteia, fără a se ignora argumentele contrarii;
- dezvoltarea abilităților de comunicare publică și de dialog creativ transdisciplinar în grup;
- încurajarea dezvoltării abilităților de prezentare orală sau în scris prin publicarea rezultatelor propriilor cercetării.

Etapă din stagiul doctoral în care se aplică preponderent: Îndrumare Doctorală

Etapele cheie ale cercetării, de la etapa inițială a planului de lucru și a schemei cercetării, la referatele și cercetarea de pe parcurs, precum și în etapa finală de concluzii a tezei doctorale.

Instrumente folosite:

Discuții directe/one-to-one doctorand/îndrumător sau în comisiile de îndrumare, precum și dezbateri în grup de doctoranzi (inclusiv din alte specialități), pentru a avea contact cu alte abordări ale aceluiași subiect/tematică/referat/teză, văzute însă prin prisma altor teorii, gândiri, abordări diferite.

Studentul doctorand este încurajat să poarte discuții pe tema abordată și a concluziilor parțiale/finale ale acesteia, cu alți actori urbani implicați sau chiar neimplicați direct în tema/procesul cercetării.

Comentarii critice:

Riscul "prizonieratului" față de poziția inițial adoptată de cercetător, este greu de depășit de-a lungul procesului cercetării și poate să îi facă „orbi” la critici care însă pot deveni constructive în final, printr-o abordare dezbătută prin prisma unei alte viziuni, chiar contradictorii.

Referințe bibliografice:

Benson, Thomas, Five arguments against interdisciplinary studies, Issues în Integrative Studies 1, 1982.

Crăciun, Cerasella, "Metode de abordare și cercetare exploratorii în urbanism și peisagistică. Epistemologia și Transdisciplinaritatea - Instrumente de cercetare a Peisajului Natural, Antropic și Cultural.", (106 pagini), ISBN 978-606-638-042-3, Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2012.

Pârnu, Ilie, Introducere în epistemologie, Editura Polirom, Colecția Collegium – Filosofie, Iași, 1998

Popper, Karl R., Logica cercetării, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

Stengers, Isabelle, Inventarea științelor moderne, Colecția "Plural M", Editura Polirom, Iași, 2001.

METODA 11. METODA DETALIILOR ȘI A REZIDUURILOR

Prof. dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Scurtă descriere a metodelor:

Sunt metode de cercetare creative, care se bazează pe posibilitatea de a recupera mici fapte considerate banale, care pot fi documentate, cercetate și (re)interpretate în mod euristic inovativ.

În epistemologia cercetării, metoda detaliilor este considerată folositoare la recuperarea de „mistere aparente”, iar metoda reziduurilor, este o variantă a sa, care urmărește cu precădere istoria teoriei/tematicii cercetării, al ramurii științifice, al evoluției conceptelor și transformarea/ metamorfozarea acestora evolutivă, conducând la constituirea unor noi capitole de cunoaștere teoretică și aplicată, etc.

Astfel, se analizează și cercetează peste ce a trecut domeniul/teoria/tema/tematica/modelul, ce a lăsat neexplorat/necercetat/fără rezolvare și se folosește în sondarea și constituirea rezultatelor cercetării, al „produsului” final al tezei. Uneori în aplicarea acestor metode, se poate pleca de la rezultate contradictorii, procese sau fenomene considerate anormale, atipice, studii de caz fără rezultate preconizate sau care au avut chiar eșec în implementare, etc.

Tipul de activitate la care se referă metoda (curs sau îndrumare): Îndrumare Doctorală

Obiectivele didactice urmărite:

- cunoașterea domeniului teoretic și operativ-aplicat al cercetării, inclusiv al lacunelor și al problemelor legate de acesta;
- înțelegerea evoluției teoriei temei alese spre studiu în contextul său evolutiv, dar și al limitelor acesteia sau al rezultatelor nevalidate ale cercetării;
- înțelegerea impactului și a efectelor proceselor abordate;
- dezvoltarea capacității de a se documenta, a selecta, prioritiza și utiliza informații relevante pentru demersul și scopul final al cercetare;
- utilizarea gândirii critice în cercetare, inclusiv cu privire la partea posibil neoperațională a acesteia și a ceea ce lasă nerezolvat;
- dezvoltarea capacității de ași explora și înainta noi ipoteze creative, pe baza interpretării unor ipoteze diverse.

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent:

Etapele inițiale ale cercetării (anii 1-3), la referatele și cercetarea de pe parcurs, precum și în etapa finală de concluzii a tezei doctorale.

Instrumente folosite

Documentare state-of-the-art, teorie în domeniu, studii de caz, critica rezultatelor proiectelor implementate, discuții one-to-one doctorand/îndrumător, în comisiile de îndrumare, precum și dezbateri în grup

Studentul doctorand este susținut să se documenteze, selecteze și să poarte discuții științifice, pe rezultate contradictorii, studii de caz fără rezultate preconizate sau care au avut chiar eșec în implementare, procese sau fenomene considerate anormale, atipice, etc.

Comentarii critice

Din această analiză critică sensibilă, se pot lua decizii importante cu privire la procesul cercetării abordate, care pot schimba demersul, dinamica sau rezultatele intermediare/finale, uneori se poate chiar schimba decizia și concluzia parțială/finală, ceea ce poate conduce la disfuncționalități în respectarea termenelor orizontului temporal propus pentru finalizarea tezei doctorale.

Referințe bibliografice:

- Dearden, Joel, Wilson, Alan, Explorations in Urban and Regional Dynamics. A case study in complexity science, Routledge, 2015.
- Crăciun, Cerasella, Metode și tehnici de cercetare, material și instrument didactic ISBN: 978-606-28-0356-8, Editura Universitară București, 2015
- Kafatos, Menas, Drăgănescu, Mihai, Principles of Integrative Science, București, Editura Tehnică, 2003.
- Rădulescu, Mihaela St, Metodologia cercetării științifice, Ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, 2011.
- Walkkiman, Nicholas, Your Research Project. Designing, Planning and Getting Started, Osford Brookes University, UK, 2019

METODA 12. TRIADA METODOLOGICĂ COMPARATIVĂ: CERCETAREA CLASICĂ VERSUS EURISTIC-CREATIVĂ VERSUS TRANSDISCIPLINARĂ

Prof. dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Scurtă descriere a metodei:

Pornind de la conceptele importante, precum și de la diferențele dintre metodele de cercetare, metodologii, tehnici, proceduri, modele și ipoteze, studentul trebuie să opteze pentru o triada de metode de cercetare, pe care să le aplice pe tema tezei doctorale. Acestea trebuie să fie alese dintre tipologiile de mai jos: metodele clasice de studiu și cercetare versus metode de cercetare creative ale sistemului euristic și meta-euristic versus metode de tip transdisciplinar. Se pune în discuție pe baza unor documentări pe studii de caz și ulterior prin aplicabilitate pe propria tematică a tezei doctorale, cum se poate realiza transgresarea frontierelor clasice de cercetare, prin metodele de cercetare de tip transdisciplinar și prin alte noi metode de cercetare euristic-creative. Dezvoltarea de noi tehnici de cercetare este legată de dezvoltarea cunoașterii potrivit metodei științifice. Aceasta poate servi ca test al validității ideilor care stau la baza sa, precum și ca o sursă de instrumente noi cu care să aibă loc progresul în cunoaștere, lărgind domeniul sau îmbunătățind calitatea observațiilor cercetării științifice.

Tipul de activitate la care se referă metoda (curs sau îndrumare): Aplicație Curs „METODE DE CERCETARE CREATIVE EURISTICE ȘI TRANSDISCIPLINARE”

Cursul poate fi urmat de studenții Școlii Doctorale de Urbanism (S.D.U.) și ai Școlii Doctorale de Arhitectură (S.D.A.) din U.A.U.I.M. care doresc aprofundare și aplicarea exercițiilor pe o formă mai înaintată a tezei doctorale în anul 2-3 de doctorat.

Obiectivele didactice urmărite:

- formarea abilităților fundamentale de cercetare, cu accent special pe metodologie;
- interpretarea, utilizarea, înțelegerea diferențelor, aplicarea diferitelor metode de cercetare;
- evaluarea/auto-evaluarea și aplicarea metodelor de cercetare, precum și a rezultatelor și limitelor acestora;
- dezvoltarea abilităților de abordare integrată a cercetării științifice fundamentale (pure și/sau orientate) sau aplicative (practice/experimentale), mono- sau inter-disciplinare, abordate în cadrul tezelor doctorale.

Etapa din stagiul doctoral în care se aplică preponderent:

Cursul Anul 1 (este posibilă reluarea acestor exerciții aplicate în cadrul cursului și în următorii ani de studiu, fără aportul profesorului titular ca facilitator al procesului de învățare și ghid; acest rol poate fi preluat de ceilalți îndrumători sau de comisia de îndrumare)

Îndrumare (pentru studenții aflați sub îndrumarea directă a titularului cursului)

Instrumente folosite:

Prelegeri tematice cu suport Power Point, Prezi, multi-media; invitații, discuții interactive în grup; studii de caz, exemplificări și aplicații directe pe teza de doctorat a studenților; grup de documentare pe Google Drive.

Comentarii critice:

Profesorul are numai rol de facilitator al procesului de învățare și ghid, lăsând studenții să se dezvolte.

Elementul definitoriu al procesului de predare-învățare îl constituie implicarea activă a studenților.

Se vor evalua criteriile specifice experimentului științific:

- obiectivitate/verificabilitate (atunci când în condiții identice, se ajunge la aceleași rezultate finale);
- fidelitate/reliabilitate (atunci când în condiții echivalente, în repetate rânduri, duce la rezultate identice sau asemănătoare);
- validitate/valabilitate (atunci când se demonstrează/măsoară ceea ce ar trebui să se demonstreze/măsoare, prin evitarea altor caracteristici nemăsurabile, ce pot să influențeze rezultatul final);
- standardizare/comparabilitate (atunci când rezultatele unui experiment respectă criteriile).

Referințe bibliografice:

Bachelard, Gaston, Formation of the Scientific Mind, Clinamen Press Ltd., 2006.

Chelcea, Septimiu, Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative, Editura Economică, 2001.

Crăciun, Cerasella, Metode și Tehnici de Cercetare, Editura Universitară București, 2015.

Crăciun, Cerasella, Methodes Of Analysis, Diagnosis and Therapy in the Human Settlements' Landscape, pp.869-879, in Horticulture - Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Volume 66 (2), Cluj Napoca, 2009.

Funtowicz, Silvio O., Ravetz, R. Jerry, A New Scientific Methodology for Global Environmental Issues, in: Costanza R. (ed.) Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability, New York, Columbia University Press, 1991.

Kothari, C.R., Garg, Gaurav, Research Methodology. Methods and Techniques, NEW AGE International Publishers, 2019

Nicolescu, Basarab, Transdisciplinaritatea. Manifest, Ed. Polirom, Iasi, 1999.

Nicolescu, Basarab, Manifesto of transdisciplinarity, New York, SUNY Press, 2002

METODA 13. METODE DE CERCETARE EXPLORATORII META-EURISTICE, ETICE SI BIOETICE

Prof. dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Scurtă descriere a metodei:

Datorită dezvoltării fără precedent a tehnologiei și a interacțiunii cu IA din ultimii ani, în toate domeniile vieții, noile metode exploratorii meta-euristice, pun în discuție acut problema eticii și a bioeticii în cercetarea științifică. Acestea se raportează ca importanță și la nivelul domeniului urban-arhitectural cu antropologia, științele sociale, neuro-științele, metabolismul și patologia urbana, ontologia, eco-dezvoltarea rezilientă, dezvoltare, planificare și management, politici spațiale și teritoriale, științe comportamentale, etc. Eticile diferă în funcție de valorile care predomină în fiecare domeniu științific și de modul în care este înțeles, ceea ce este corect sau greșit, în cadrul fiecărui sistem de valori interne domeniului specialității.

Tipul de activitate la care se referă metoda: Îndrumare

Obiectivele didactice urmărite:

- dezvoltarea abilităților de cercetare, cunoaștere și delimitare a aportului cercetării de tip etic, comparativ cu rezultatele cercetării cu caracter general;
- conștientizarea relației între experiența teoretică și aplicată a cercetării trecute/prezente în raport cu deschiderea unor noi orizonturi viitoare;
- înțelegerea posibilității de aplicabilitate al rezultatelor cercetării în sit real și posibilitatea de a schimba pozitiv și/sau negativ anumite aspecte ale cadrului și vieții urbane (după caz)

Instrumente folosite:

Prelegeri tematice cu suport Power Point, Prezi, multi-media; invitați, discuții interactive în grup; studii de caz, exemplificări și aplicații directe pe teza de doctorat a studenților; grup de documentare pe Google Drive.

Comentarii critice:

Punând problema dimensiunilor axiologice, explicative, fundamentale și sociale, modul de abordarea etică devine un pilon de baza al cercetării și educației de specialitate, dar poate deveni și un proces greu de gestionat cu privire la bogăția de informații existente, uneori contradictorii, care îngreunează demersul real științific și face să se îngusteze zona cercetării, pentru a putea fi gestionată eficient în timp optim.

Referințe bibliografice:

*** Ghid practic privind etica în cercetarea științifică, <http://date-cdi.ro/sites/default/files/uploads/1.%20ghid%20privind%20etica%20in%20cercetarea%20stiintifică%20.pdf> <http://date-cdi.ro/sites/default/files/uploads/1.%20ghid%20privind%20etica%20in%20cercetarea%20stiintifică%20.pdf> (accesat la 21 noiembrie 2023)

*** How Science Engages with Ethics and Why It Should. An Interdisciplinary Approach, Kristen Monroe (ed), De Gruyter, 2023

Armstrong, J. Scott, Green, Kesten C., The Scientific Method: A Guide to Finding Useful Knowledge, Cambridge University Press, 2022

Crăciun, Cerasella, Metode și Tehnici de Cercetare, Editura Universitară București, 2015.

Montello, Daniel, Sutton, Paul, An Introduction to Scientific Research Methods in Geography and Environmental Studies, Second Edition, Sage Publications Ltd, 2013.

Săhleanu, Victor, Etica cercetării științifice, Editura Științifică, 1967

METODA 14. METODE DE CERCETARE BAZATE PE TEORIA „LEBEDEI NEGRE”

Prof. dr. arh. habil. urb. Cerasella CRĂCIUN

Scurtă descriere a metodei:

Bazat pe conceptul dezvoltat de Nassim Nicholas Taleb, teoria „Lebedei Negre”, pune în discuție principiul incertitudinii, relația între probabilitate și cunoaștere, între risc și evoluție, precum și ideea că apariția fenomenelor „rare” și „neașteptate” este mult mai frecventă în realitate și are aport semnificativ pentru formarea cunoștințelor noastre prezente și viitoare.

Prin abordarea ca aplicație în cadrul tezelor doctorale a cercetării posibilităților apariției unor evenimente marcante de tip „Lebădă Neagră”, studenții își pot pune problema modului în care cercetarea lor poate transforma viitorul și pot experimenta posibilități multiple de generare a unor scenarii viitoare și a previziunii noi posibile direcții de cercetare, care pot transforma demersul și procesul științific al cercetării, obiectivele și scopul acesteia, etc. și pot conduce de asemenea, la concluzii și rezultate finale inovatoare și mai reziliente la schimbarea viitoare.

Se pune astfel în valoare rolul disproporționat al evenimentelor rare, cu impact major și greu de prezis, ce depășesc limitele așteptărilor normale în știință, inclusiv a evoluției trecute, prezente/actuale și viitoare a teoriei și practicii de specialitate. Metoda se aplică cu succes în urbanism, dezvoltare regională, amenajarea teritoriului și peisaj, în care un eveniment de tip „Lebădă Neagră”, poate aduce transformări majore în modul cum previzionăm schimbările care apar.

Tipul de activitate la care se referă metoda: Îndrumare

Obiectivele didactice urmărite:

- tratarea incertitudinii și aleatorului ca o singură idee, care poate deveni vector de dezvoltare pentru noi rezultate științifice;
- conștientizarea posibilității apariției unor fenomene care pot răsturna logica cercetării inițiale;
- dezvoltarea atitudinii critice, inclusiv cu trimitere către propriile idei dezvoltate în contextul tezei;

- dezvoltarea abilităților de a deveni mai rezistenți/rezilienți împotriva apariției posibilelor evenimente/rezultate negative și capabili de a le exploata pe cele pozitive;
- manageriere cu succes și pregătirea în fața unui posibil eșec.

Etapele din stagiul doctoral în care se aplică preponderent:

Instrumente folosite:

Discuții și exerciții creative pe metodologii abordate în cercetarea unor posibile apariții și fenomene de tip „Lebădă Neagră” și/sau aplicații/studii de caz

Comentarii critice:

Metoda de cercetare pune în discuție problema: „De ce oamenii sunt surprinși sau recunosc cu greutate răul și noul? Deoarece suntem obișnuiți să extindem cunoștințele și experiențele actuale spre evenimente și experiențe viitoare” (Nassim Nicholas Taleb), dar acestea uneori sunt imprevizibile.

În consecință, dacă probabilitatea evenimentului este mică, precizarea sa depinde tot mai mult de teorii. Atât timp cât cunoașterea este nesigură, iar consecințele apariției acestor evenimente neprevăzute sunt uriașe, toate domeniile vieții, cu precădere domeniul tehnologic și științific necesită pregătirea pentru rezistență sporită/reziliență.

Referințe bibliografice:

Cassinari, Davide, Hillier, Jean, Miciukiewicz, Konrad, Novy, Andreas, Habersack, Sarah, MacCallum, Diana, Moulaert, Frank, Transdisciplinary Research in Social Polis, Social Polis. European Agenda for Research on Cities and Social Cohesion, 2011.

Crăciun, Cerasella, Metode de abordare și cercetare exploratorii în urbanism și peisagistică. Epistemologia și Transdisciplinaritatea - Instrumente de cercetare a Peisajului Natural, Antropic și Cultural., Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2012.

Crăciun, Cerasella, Metode și Tehnici de Cercetare, Editura Universitară București, 2015.

Morar, Ion, Strategii creative transdisciplinare. Introducere în scientoeuristica, Editura Academiei Române, 1992.

Taleb, Nassim Nicholas, Lebăda neagră, impactul foarte puțin probabilului, Editura Curtea Veche Publishing, 2010

Taleb, Nassim Nicholas, Antifragil, Editura Curtea Veche, 2014

